List izhaja vsako soboto zjutraj. Posamezna številka 20 lir, na šestih straneh 25 lir. Zaostale številke dvojno. Celoletna naročnina 1000 lir; polletna 500 lir; trimesečna 260 lir; mesečna 90 lir. Uredništvo: TRST, ulica Montecchi 6/II - tel. štev. 93-073, 93-806. Uprava: TRST, trg Duca degli Abruzzi 3, Dom pristaniških delavcev II. nadstr. - tel. štev. 28-402. Dopisi se dostavljajo uredništvu. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi in slike se ne vračajo. — Oglasi: v širokosti enega stolpca za vsak milimeter 30 lir. Oglasi se plačajo vnaprej.
POSTNINA PLACANA V GOTOVINI - SPED. IN ABBONAM. POST.

DELO

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE S.T.O.

Prihodnji teden bo naš list izšel na šestih straneh in bo objavil določila mirovne pogodbe, ki se tičejo STO.
Pripravite temeljito kapilarno raznašanje!

OBNOVLJENA IZDAJA LETO V. ŠTEV. 254 — TRST - SOBOTA, 12. SEPTEMBRA 1953 — CENA 20 LIR

S kakšno pravico?

Tito je torej govoril. Že na prvi pogled se njegov govor lahko deli na dva ločena dela: na obravnavo fašističnih zločinov v Julijski krajini in Jugoslaviji in na partizanske zasluge našega ljudstva ter na dokazovanje sedanjega stališča njegove vlade v pogledu tržaškega vprašanja.

Kar se tiče fašističnih zločinov v naši pokrajini in Jugoslaviji je Tito povedal resnico. Res je: Mussolini in njegovi krvavi, katerim ne moremo in ne smemo nikoli odpustiti so grešili nad našim ljudstvom nepojmljive zločine, ki jih je presegel le Hitler v svojem bunkerskem zverinstvu (čudno je, da se Tito nič kaj rad ne bavi z nemškimi grozodejstvi v in jugoslovanskih krajih!). Še vedno pomnimo požige narodnih, kulturnih, ljudskih, delavskih domov, prepovedi uporabe našega materinega jezika, pretepanje naših ljudi, internacije, smrtne obsodbe, ricinusovo olje, požige vasi, streljanje talcev in partizanov, koncentracije itd.

Prav tako se s ponosom spominjamo na naše slavne dni, ko smo se borili proti fašizmu, ko smo s puško v rokah tolkli njegove horde in jih s pomočjo zavezniških in svobodoljubnih narodov pregnali iz naših krajev.

A kdo nas je hotel na to spomniti? Tito? S kakšno pravico? Ali predstavlja morda protifašistično gibanje, napredno človeštvo? Ali predstavlja jugoslovanske narode in naše ljudi? Ne, Tito nima nobene pravice obsojati fašističnih grozodejstev in sklicevati se na partizansko epopejo in čast, ko je on sam fašist, je zaprl ...000 partizanov, komunistov in antifašistov, je umoril antifašista Arso Jovanoviča, je izpustil vse nacistične, ustaške, četniške in belogardistične vojne zločince, se je povezal z imperialisti, t. j. s tistimi, ki so v decembra 1944 morili grške partizane, ki so danes spravili na svobodo vse Hitlerjeve generale, ki so sprožili vojno proti korejskemu narodu in ubili milijone Korejcev, ki morijo malajsko, indokitajsko, maroško, tunizijsko, alžirsko, kenijsko ljudstvo. Je zaveznik Papagosa, rablja grških partizanov, grških fašistov, Sinmarija, Franca; je prijatelj kleronacista Adenauerja, ki opogumljen zahteva Sudete, poziva v boj za «osvoboditev» vzhodnih Nemcev in ščuva Nemce na pohod proti Poljski, ki je končno po 500 letih s pomočjo Sovjetske zveze dosegla svoje zahodne zgodovinske meje. Tito istočasno skuša mobilizirati Jugoslovane proti Albaniji, proti Bolgariji, pripravlja vojno proti ljudskim demokracijam, t.j. proti protifašističnim državam, je sovražnik Sovjetske zveze, ki je strla Hitlerja.

Kako si torej sploh upa očitati Italiji grozodejstva, ki jih v isti in še večji meri izvršuje v Jugoslaviji, in odobrava gospodarje in prijatelje, ki jih izvršujejo? Kako se more torej sploh sklicevati na partizansko epopejo, ko jo je nesramno in podlo izdal.

In prav ta del Titovega govora, ki odgovarja resnici a je bil zelo skrunilno in smešno v ustih beograjskega duceja, so titovci skušali predvsem poudariti med našim ljudstvom, da bi boljše prikrili drugi del govora, t. j. njihovo najnovejše stališče, o tržaškem vprašanju.

Tito je dejal, da nima namena izvesti priključitve cone B, ker je itak to nesmisel, saj jo že ima; da ne bo dopustil, da bi si cono A priključila Italija; da se odreka vsem prejšnjim predlogom, t. j. razdelitvi na podlagi sedanjega stanja, na podlagi etnične črte, plebiscitu in kondominiju (okrog katerega so titovci do pred kratkim uprizarjali velikanski hrup) in da se vrača na stališče 1945. t. j. na zahtevo po priključitvi vsega STO k Jugoslaviji. Za mesto Trst predlaga «internacionalizacijo», t. j. spremenitev Trsta v neko vrsto Tangerja, pod kontrolo večjega števila držav in pod stalno pretnjo, da si ga sosedne države prej ali slej prisvojijo.

Tito je tudi poudaril, da se odreka mirovni pogodbi in da bi bila gornja rešitev «najugodnejša» za naše prebivalstvo.

Stališče našega ljudstva o tem trinajstem ali petnajstem titovskem predlogu je jasno: STO je bilo pred šestimi leti ustanovljeno kot kompromis v korist miru. Danes bolj kot kdaj koli STO odgovarja interesom miru med Italijo in Jugoslavijo in našega prebivalstva, ker se sedanje zahteve Italije in Jugoslavije lahko uresničijo le z oklopnimi divizijami in vojno. Zato je danes ustanovitev STO na podlagi določil mirovne pogodbe z Italijo edina za nas sprejemljiva rešitev. To je pa v interesu tudi našem, italijanskega in jugoslovanskega ljudstva. Vsaka druga rešitev poostruje nacionalizem in medsebojno mržnjo ter omogoča oborožen spopad.

Zato naše ljudstvo odklanja kot en sam mož Titov «predlog», ki je vojnohujskaškega značaja. Ustanovitev STO in, dokler se ne uveljavi mirovna pogodba z Italijo, začasna civilna uprava Varnostnega sveta OZN sta rešitvi, ki pridobivata vedno večje število pristašev pri nas in celo v tujini. Ne smemo pozabiti, da se za ustanovitev STO zavzemajo dežele socialističnega tabora s Sovjetsko zvezo na čelu, KPI in PSI ter borci za mir v Italiji. To dejstvo naj nas bodri v našem pravičnem boju proti nevarnemu rožljanju orožja z obeh strani ter proti rešitvam našega vprašanja, ki lahko privedejo le do vojne.

KAREL SISKOVIC

NAŠ ODGOVOR RIMU IN BEOGRADU: ZAHTEVAMO USTANOVITEV STO!

Na Okroglici je Tito raztrgal mirovno pogodbo in se postavil na isto stališče kot Rim: hoče zase vse STO razen Trsta, ki ga želi spremeniti v nov Tangeri - Nadaljuje se rožljanje z orožjem in razpihovanje nacionalizma z obeh strani - Licemerstvo in filotitovstvo "indipendentistov" in Slovenske demokratske zveze

Rim in Beograd sta danes na povojnih pozicijah. Obe vladi zastopata stališče, da mora biti vse STO priključeno k Jugoslaviji, oz. k Italiji. Tito je na Okroglici uradno in javno raztrgal mirovno pogodbo z Italijo.

Istočasno se z obeh strani nadaljuje nacionalistična gonja, ki prav gotovo ne more služiti interesom Italijanov in Jugoslovanov, še najmanj pa interesom prebivalstva STO. Rimska vlada vztraja na svojem smešnem raz stavljanju oklopnih divizij, ki so oborožene z istim orožjem, s katerim so oborožene titovske divizije. Titovci pa organizirajo s svojimi običajnimi metodami manifestacije in «plebiscitarne proteste», s katerimi skušajo dokazati, da so vsi Jugoslovani pripravljeni korakati za beograjskim dučejem.

Z obeh strani torej razpihovanje narodnostne mržnje in vojne grožnje.

V tem času pa se nihče od obeh partnerjev ne ozira nato, kar misli prebivalstvo STO, ki je skrajno naveličano teh komedij in pajacad, katere se lahko spremenijo zaradi par neodgovornežev v krvavo tragedijo, v kateri bi bilo prav STO prva žrtev.

V teh zadnjih dneh so bile izjave Dullesa in besede Tita na Okroglici najvažnejši dogodki v zvezi s tržaškim vprašanjem. Dulles je prejšnji četrtek rekel na svoji običajni tiskovni konferenci, da vlada ZDA ne smatra tristranske note o vrnitvi vsega STO Italiji, kot so smatrali Medijci in Perzijci svoje zakone, t. j. večne. V tem smislu bo vlada ZDA «poiskala druge alternative».

Kot je bilo pričakovati, je ta izjava težko prizadela italijansko vladno politiko, ki je že pet let temeljila na tem nespretnem volilnem triku. Italijansko vladno mnenje je končno spoznalo vso podlost ameriške politike.

Te Dullesove izjave pa so, kot je naravno, naletele na navdušeno odobravanje titovskih krogov. Od tega trenutka je titovska nacionalistična propaganda, postala še ostrejša, ker se titovci zavedajo, da uživajo podporo svojega gospodarja.

V tem duhu je Tito govoril na Okroglici, kamor so titovci prignali okrog 200.000 ljudi iz vseh delov Slovenije in iz cone B STO. Tudi nekaj sto tržaških titovcev je šlo poslušat svojega dučeja. Ob tej priliki so titovci zaprli bloke in promet med cono A in cono B, da bi lažje in nemoteno terorizirali tamkajšnje prebivalstvo in ga prisilili, naj se udeleži fašistične «adunate».

Tito je na Okroglici dejal, da se ne navdušuje za mirovno pogodbo in da je **«danes mirovna pogodba za nas, kakršna je, skoroda nemogoča in bi jo morali v marsičem spremeniti, da bi lahko popravili vse krivice, ki so jih v vojaški upravi storili».** Nato je poudaril, da si ne misli priključiti cone B, kot mu podtikajo v Rimu, češ **«zakaj naj bi mi anektirali cono B. Mi smo tam».** S tem je pač najboljše označil, da je cona B že njegova in da si je ne misli priključiti, ker si jo je že priključil.

Glede cone A pa je rekel: **«Mi ne bomo dovolili, da bi cono A** (Italijani, op. ur.) **okupirali. To morajo vedeti».**

Nato pa je dejal, da se je v nekaj dnevih marsikaj spremenilo in da je torej proti svojemu lastnemu predlogu o delitvi STO na podlagi sedanjega stanja, da je proti svoji etnični liniji, da se odreka kondominiju, ki je bil njegov miljenec, ter podčrtal: **«Mi samo hočemo, da bo zadnji koščšek naše zemlje v okviru naše države. To mi hočemo!».** In dalje: **«Jaz danes s tega mesta sporočam vsem tistim, ki so zadeti zaradi tržaškega vprašanja, in tudi vam moram povedati, da nas je ta stvar** (mirovna pogodba, op. ur.) **privedla v slepo ulico, iz katere ne moremo priti drugače, kot da Trst postane mednarodno mesto, zaledje pa, ki je čisto slovensko, naj bi bilo priključeno k Jugoslaviji... Prednost bi bila v tem, da bi bila umetna tvorba, kot je STO, likvidirana».**

Angleži in Amerikanci so v svojih uradnih in poluradnih komentarjih poudarili le dejstvo, da je Tito postavil osnovo za razgovore med Italijo in Jugoslavijo s tem, da se je umaknil nazaj in zavzel stališče slično italijanskemu. S tem sta Washington in London namignila rimski in beograjski vladi, da je treba začeti pogajanja, ki naj s sedanje podlagi privedejo do rešitve vprašanja z žrtvami na eni in drugi strani.

A titovski krogi pripisujejo Titovemu govoru popolnoma drugačen pomen. «Poročevalec» iz Ljubljane od 9. t. m. poudarja, da se je stališče Jugoslavije spremenilo do tržaškega vprašanja in do mirovne pogodbe z Italijo, da pa Jugoslavija hoče poleg vsega STO tudi Goriško, Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino, kar pomeni postaviti se na skrajno iredentistično stališče, ki prav gotovo ne more pomiriti duhov, marveč lahko na drugi strani le podpihuje fašistične in imperialistične apetite. Zato je jasno, da je sedanja titovska nacionalistična gonja kot olje na zubeljček italijanskih fašistov, ki skušajo izkoristiti sedanjo priliko za svojo lastno uveljavitev.

Igra je torej zelo nevarna. Nevarna, ker se z njo skušajo odvrniti Italijani, Jugoslovani in prebivalci STO od težkih notranjegospodarskih razmer, ker se skušajo mobilizirati v vedno bolj nasprotujočih si nacionalističnih taborih in ker se skuša ustvariti po smodniku smrdeče ozračju, tako da zadostuje neznatna iskrica za sprožitev vojnega spodada.

Kljub vsemu ne verjamemo, da bi si z ene ali druge strani upali izvršiti nad Trstom in cono A kakšno tvegano vojno pustolovščino ali danunciado. V svojem nacionalizmu in svoji histerji se oba partnerja bojita posledic takega postopka. Da se to na vsak način prepreči, je edina za nas možna rešitev ustanovitev STO in v podrejeni vlgoi imenovanje začasne enotne civilne uprave

Pri vsem tem je treba zabeležiti trdovratno filotitovsko stališče indipendentističnega glasila «Corriere di Trieste», ki skuša prikriti pravi smisel Titovih besed in ne pove resnice svojim bralcem, t. j. da je Tito raztrgal mirovno pogodbo in začel zahtevati vse STO zase razen Trsta, iz katerega želi napraviti nov Tanger. Prav tako nesramno in lažnivo se vede «Primorski», ki v svojih komentarjih noče seznaniti svojih bralcev, s Titovim stališčem, ki predstavlja negacijo STO, marveč skuša osredotočiti njih pozornost le na tisti del govora, ki se tiče fašističnih grozodejstev.

Prav tako zelo zagonetno, nejasno in nemalo filotitovsko je stališče SDZ, ki je v zadnji številki «Demokracije» skušala prepričati svoje pristaše, da Tito ne bo napravil nobenega koraka proti STO. Edina stranka, ki se danes jasno, odločno in dosledno zavzema za ustanovitev STO je Komunistična partija STO.

S. NOVAK

Govor Červenkova

SOFIJA — Ob 9. obletnici osvoboditve Bolgarije s strani Sovjetske armade je vladni predsednik Červenkov imel govor, v katerem je poudaril, da Bolgarija nima napadalnih namenov do Jugoslavije, Turčije in Grčije, da je pripravljena rešiti vsa sporna vprašanja, da si želi obnovitve diplomatskih odnosov z Grčijo in z ZDA, ki so jih enostransko prekinile 1950.

HANOI — Francozi so pri Hanoiu utrpeli zelo težke izgube pri dveh napadih vietnamskih partizanov, ki so uničili dve francoski posadki.

PRED 6 LETI JE STOPILA V VELJAVO MIROVNA POGODBA

V torek poteka šest let od dneva, ko je stopila v veljavo mirovna pogodba z Italijo in ko bi se bila morala začeti izvajati določila o ustanovitvi STO. Spominjamo se, da so fašistični krogi «proslavili» rojstvo STO z zločinom: prav na predvečer 15. septembra 1947 je bila ubita mala Vrabčeva, ki je postala prva žrtev zakrknjenega šovinističnega sovraštva proti STO, t. j. proti tvorbi, ki je predstavljala in danes bolj kot kdaj koli prej predstavlja kompromis v interesu miru, v interesu Italijanov in Jugoslovanov v ,interesu prebivalstva našega Ozemlja.

Po šestih letih od tega dneva, ki bi bil moral predstavljati začetek mirnega sožitja med tukajšnjimi in sosednimi narodi in ki po krivdi Angloamerikancev ni postal nič drugega kot začetek nesramnih spletk okrog našega vprašanja, slišimo danes povsod okrog nas nekaj več kot regljanje morilske brzostrelke, slišimo rožljanje tisočev brzostrelk, stotin topov in tankov, slišimo korakanje vojakov z obeh strani, čutimo nevarnost vojne, smrad smodnika.

Zato je ob šesti obletnici stopitve v veljavo mirovne pogodbe z Italijo važno, da se vse naše prebivalstvo strne okrog zahteve po spoštovanju mirovne pogodbe z Italijo, po ustanovitvi STO in da se, dokler se to ne doseže, imenuje s strani Varnostnega sveta OZN začasna enotna civilna uprava in se prisilijo vse okupacijske čete cone A in B, da se umaknejo iz krajev, kjer nimajo kaj delati.

Zavedati se moramo, da rimska in beograjska vlada lahko uresničita svoje najnovejše predloge, t. j. priključitev vsega STO k Jugoslaviji, oz. k Italiji le z orožjem, t. j. le z vojno. Zato je edina rešitev, ki zagotavlja mir nam. Italiji in Jugoslaviji, Evropi in svetu spoštovanje mirovne pogodbe in ustanovitev STO. Zato pa naj živi STO, sredstvo za pomiritev in ohranitev miru v tem delu Evrope!

Ob šesti obletnici stopitve v veljavo mirovne pogodbe z Italijo bo v torek 15. t. m. na dvorišču PD «Cebulec» pri Madďaleni zborovanje tov. Vidalija, ki bo govoril o najnovejšem razvoju in perspektivah našega vprašanja.

Proslava bazovskih žrtev

V nedeljo se je zbrala v Bazovici množica slovenskih in italijanskih demokratov, ki so kot vsako leto krenili v sprevodu na kraj mučeništva, da se oddolžijo spominu štirih bazovskih junakov: Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča. Med polaganjem vencev je godba iz Trebč zaigrala «Žrtvam», ki jo je istočasno ganljivo zapel združeni zbor iz Lonjera-Katinare. Svečano proslavo je otvoril tov. Košuta, dočim sta z ganljivima govoroma počastila bazovske žrtve tov. Ado Slavec in Bonomo Tominez. Tov. Tominez je proslavil obenem 8. september, dan ko je naše ljudstvo začelo z orožjem v rokah borbo proti nacifašizmu. Fašizem je bil sicer strt ,toda ljudstvo na žalost ni doseglo svobode. Tito je izdal ideale osvobodilne borbe in uvedel v Jugoslaviji nov fašizem, ječe in koncentracijska taborišča za bivše borce in rodoljube. V coni A pa imamo že osem let druge okupatorje. V svojem govoru je tov. Slavec ožigosal titovski «tabor» na Okroglici, kot tabor izdajstva, nebrzdanega šovinizma in netenja sovraštva.

Po proslavi je bila v večernih urah na Lebanovem dvorišču kulturna prireditev z veliko udeležbo občinstva.

NE ODPOVEDUJMO SE SAMI SVOJIM PRAVICAM!

VPIS V SLOVENSKO ŠOLO je prva obramba narodnih pravic

Kozmopoliti in šovinisti so sovražniki našega naroda

Začetek vsakega šolskega leta navdaja večino tržaških Slovencev z razumljivim nemirom, ki ga povzroča negotovost, kam bodo slovenski starši vpisali svoje otroke. Kajti v zadnjih letih je stotine popolnoma slovenskih družin vpisalo svoje otroke v italijansko šolo, zaradi česar je nenehno padalo število otrok v slovenskih šolah, posebno še v osnovnih.

Mnogo je bilo vzrokov, ki so vplivali na ta žalosten pojav. V prvi vrsti je vplivalo neurejeno vprašanje Tržaškega ozemlja, za katerega barantajo med seboj predstavniki beograjske in rimske vlade. Tristranska nota, številne izjave Tita in njegovih, da so pripravljeni odstopiti Trst in cono A Italiji, so mnogo krive padcu števila otrok na slovenskih šolah. Vsaj toliko, če ne še več, je vplivalo na obisk naših šol neurejen položaj slovenske šole, njihov začasni značaj in nestalnost učnega osebja. Tudi za to pada odgovornost predvsem na anglo-ameriško okupacijsko oblast ter na slovenske in italijanske šovinistične kroge, ki so imeli ves interes na tem, da slovenska šola in šolniki ne dobe stalnosti. Namesto dobrih učiteljev so hoteli imeti rajši nekaj sto popolnoma odvisnih ljudi za svoje politične manevre.

Pravtako gotovo ni pospeševalo vpisa ljubimkanje slovenskih nacionalističnih struj z italijanskimi iredentisti, na pr. titovcev s socialdemokrati in klerikalcev z demokristjani. Se več kot to je pa škodovalo narodni zavesti Slovencev in s tem tudi naši šoli ustvarjanje in podpiranje protinarodnega kozmopolitizma, za kar so v prvi vrsti odgovori titovski krogi v Jugoslaviji in pri nas s podpiranjem raznih «indipendentističnih» struj in listov. Tudi netenje narodne mržnje, delo obeh nacionalizmov, je šlo nam doslej le v škodo. Ni slučaj, da so se prav med najbolj prenapetimi slovenskimi nacionalisti našli ljudje, ki so vpisali svoje otroke v italijansko šolo. Žal, primeri pomanjkanja prave narodne zavesti med zagrizenimi «narodnjaki» niso redki, pa bodisi da gre za titovce kot tudi za liberalce in klerikalce, ki se vsi radi trkajo na svoja «narodna» prsa.

Pri odločitvi staršev glede izbire šole igra predvsem narodna zavest odločilno vlogo. Če se slovenski starši odločijo za italijansko šolo, pomeni, da ali ne zaupajo v bodočnost našega naroda na tem ozemlju ter da ne verujejo v uresničenje Svobodnega ozemlja in določb mirovne pogodbe glede narodne enakopravnosti, zaradi česar so odstopili od borbe za pravice svojega naroda; ali pa je njihova narodna zavest že tako okrnela, da so jim ljubše neposredne koristi kot pa njihova narodnost.

Eni kot drugi pa bi se morali danes zavedati, da je borba za narodno enakopravnost le del splošne borbe za demokratične pravice sploh, za pravico do boljšega življenja, za napredek, za mir. Zato je predvsem dolžnost slovenskih in italijanskih komunistov ter demokratov sploh, da vodijo odločno borbo za enakopravnost vseh narodnostnih skupin na STO. Ker je vprašanje ob-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Pojasnilo

V zvezi s stavko železničarjev, ki se je vršila ob priliki titovske manifestacije na Okroglici, smo prejeli na sedežu KP STO naslednjo izjavo:

1. Komunistična partija je izvedela za stavko dolgo potem, ko je bila proglašena in to čisto slučajno. Zato ni imela nič opraviti s to stavko.

2. Proglas, izdan ob priliki stavke, je listina čisto nacionalističnega značaja, ki je šla na limanice klero-fašistične špekulacije.

3. Popolna stavka na železnici ni prizadela samo one, ki so se hoteli odpeljati poslušati Titov govor, temveč tudi tisoče in tisoče Tržačanov, ki vsako nedeljo odhajajo v Furlanijo, da se tam odpočijejo, in nimajo ničesar skupnega s titovskimi manifestacijami. Ti ljudje imajo vso pravico protestirati in biti ozlovoljeni. Prav bi bilo, če bi bili železničarji organizirali posebno akcijo, da preprečijo odhod treh posebnih vlakov za titovce, ne da bi pri tem onemogočili ves promet.

4. To bi bili morali storiti, ne da služijo nacionalistični vladni špekulaciji, ki je istotako umazana kot titovska, temveč izjavljajoč, da se upirajo vsakemu nacionalizmu in se borijo proti vsakršnemu dejanju vojne in sovraštva med narodi.

Pri vsem tem je dobro spoznati zadržanje železniške uprave, ki je tako stroga do drugih političnih stavk, in zadržanje onih, ki so odobrili disciplinske ukrepe proti delavcem, ki so protestirali proti sleparskemu zakonu De Gasperijeve vlade

Festival „l' Unita"

MILANO — V Milanu se je začel «Festival Unità». Ob tej priliki so bralci «l'Unità» zgradili pravcato mestece, ki ga poseča na desettisoče ljudi. Jutri popoldne bo zbrani množici spregovoril tov. Palmiro Togliatti.

Zmaga revanšistov v Nemčiji predstavlja nevarnost za Evropo

Krivda socialdemokratov za širjenje nacistične miselnosti med nemško ljudstvo

V Nemčiji so zmagale revanšistične sile, ki imajo kot program militarizacijo Nemčije, «osvoboditev» DR Nemčije in zahodnih poljskih pokrajin itd. Zmagala je demokristjanska stranka s svojimi desničarskimi zavezniki. Prejela je 12.440.799 glasov (1949: 7.359.579 glasov) in 243 od 487 sedežev. Katoliški Zentrum je prejel 4 sedeže, tako da ima Adenauer absolutno večino v parlamentu. Demokratska stranka je prejela 9,5 odst. glasov (prej 11,9 odst.) ter nemška stranka 3,3 odst (prej 4 odst.) glasov. Stranka beguncev je prejela 5,7 odst. glasov. Vse te stranke predstavljajo vladni blok. Adenauer ima torej več kot dvetretjinsko večino, kar mu omogoča, da lahko izvrši tudi ustavne spremembe.

Opozicijo predstavlja socialdemokratska stranka, ki je prejela 7.939.747 (prej 6.932.272) glasov. Socialdemokratski voditelji so pričakovali večji uspeh, računali so celo na večino. Zato predstavlja volilni rezultat težak poraz za njih. Dejansko socialdemokrati ne bodo mogli v parlamentu preprečiti, četudi bi hoteli, nobenega protiljudskega ukrepa Adenaurja.

Komunisti ne bodo imeli niti enega poslanca ker niso prejeli minimuma glasov, ki ga je določal protiljudski Adenauerjev zakon.

Ne sme se prikriti, kot pravi vzhodnonemška agencija ADN, da je «6. september eden izmed najbolj črnih dni v nemški zgodovini te povojne dobe». Poudariti je treba, da se nemško ljudstvo še ni popolnoma otreslo nacističnega strupa in ne zna še odkloniti militarističnih teženj nemškega kapitala. Vsa volilna kampanja se je vršila v znaku terorja proti komunizmu, v znaku protikomunizma. Demokristjani, desničarji in socialdemokrati so tekmovali, kdo bo bolj protikomunistično usmerjen. Reči je treba torej, da je protikomunistični teror zmagal in da je lahko to le začetek razvoja k diktaturi nacističnega tipa, če se ne bo nemško ljudstvo pravočasno zavedlo svoje sedanje zmote in svoje odgovornosti pred zgodovino. Saj se ne zme zgoditi, da bi ponovno nasedlo imperialističnemu razpoloženju, ker bi bilo v tem primeru težko najti človeka, ki bi točil med njim in voditelji.

Žalostno je tudi dejstvo, da je zaradi protikomunistične propagande socialdemokratov, ki nosijo največjo krivdo za zmago revanšističnih teženj in Adenauerja, nasedlo nacističnim geslom tudi nemajhno število delovnih ljudi.

Nemško ljudstvo je odgovorno pred zgodovino, pred svetom in pred samim seboj za razvoj dogodkov v Nemčiji. Narodi pa, ki so toliko pretrpeli zaradi nacističnega divjanja, naj bodo budni, naj zatrejo v kali vsak poskus oživitve nacistične diktature. Znakov je že veliko. Saj je Adenauer takoj po zmagi izjavil, da se bo zavzemal «za osvoboditev nemških bratov» in da je «nemškemu ljudstvu treba življenjskega prostora», njegov poslanec nacistični general Loewenstein pa je zahteval «osvoboditev» Sudetov! Zaradi vsega tega je Komunistična partija naslovila nemškemu ljudstvu poziv, v katerem pravi, da je treba preprečiti vsak poskus oživitve fašizma in okrepiti borbo za enotnost Nemčije, za mirovno pogodbo in za prijateljske odnose.

Aretirana zaradi antifašističnega filma

RIM — Policija je aretirala novinarja Renzija in Aristarca in ju zaprla v vojaško ječo, ker sta pripravljala film o fašističnem napadu na Grčijo.

KATHMANDU — V Nepalu, državi s srednjeveškim režimom med Tibetom in Indijo so bile upravne volitve, na katerih so odnesli vidne uspehe komunisti. V prestolnici Kathmandu so komunisti dobili šest od 18 mandatov.

OD TEDNA do tedna

PETEK, 4. septembra: Kitajska je bila povabljena na politično konferenco o Koreji, ki se bo začela 15. oktobra v enem izmed treh mest: Ženevi, San Franciscu ali Honolulu — *Ameriški* general Dean, ki je bil ujet v začetku vojne v Koreji, je bil izročen ameriškim vojaškim predstavnikom; izjavil je, da se je v ujetništvu počutil zelo dobro in da so z njim lepo ravnali — *Čilska* zbornica je odobrila preklic zakona o postavitvi KP izven zakona; po odobritvi preklica s strani senata bo KP Čileja ponovno legalna.

* * *

SOBOTA, 5. septembra: Pekinški radio je objavil komentar, v katerem pravi, da se Dulles pripravlja na sabotažo politične konference o Koreji, ker je na letnem kongresu fašistične «American Legion» izjavil, da bodo ZDA zapustile konferenco, če ne bodo takoj dosegle svojih ciljev — *Ker* so italijanski veleindustrijci odbili vse sindikalne zahteve po povišanju plač, prekinitvi nameravanih odpustov in ukinitvi ukrepov proti sindikalnim svoboščinam v tovarnah, je CGIL naslovila na ministrskega predsednika pismo, v katerem ga poziva, naj skliče skupen sestanek med industrijci in sindikati.

NEDELJA, 6. septembra: Moskovske «Izvestije» so objavile članek, v katerem pravijo, da predstavljajo predlogi Dullesa za revizijo ustanovne listine OZN težak atentat proti tej organizaciji — *V Iranu* se nadaljujejo aretacije pristašev Tudeha; ilegalno je začel izhajati list «Bahtar Emruz», bivše glasilo ministra Fatemija — *V Panmundžomu* se je zaključila zamenjava ujetnikov.

* * *

PONEDELJEK, 7. septembra: Rijeva policija je v Seulu aretirala 1300 oseb, ki so baje organizirale zaroto proti sedanji vladi; zaroto je vodil bivši policijski načelnik Kim Senbog — *Američani* niso izročili 112 ujetnikov, ki so neznanokam izginili iz taborišča Kožedo.

* * *

TOREK, 8 septembra: V Pragi je bil podpisan trgovinski sporazum med Islandijo in Češkoslovaško — *Po vsej* Italiji so partizanske organizacije proslavile junaške borce, ki so se po razpadu Badoglijeve vojske uprli nemškim četam — *V Washingtonu* je umrl predsednik vrhovnega sodišča ZDA Vinson, ki je znan po svojem ciničnem zadržanju v zadevi Rosenbergovih in ki je odklonil revizijo procesa — *Govori* se, da namerava Sovjetska zveza umakniti iz Avstrije vse svoje čete.

* * *

SREDA, 9. septembra: Eisenhower je poslal Adenauerju čestitke k doseženi zmagi; v svojem pozdravu pravi, da ga bo podpiral v naporih «za osvoboditev 18 milijonov Nemcev, ki ječijo pod totalitarnim režimom»; angleški in francoski krogi pa so zelo zaskrbljeni zaradi Adenauerjeve zmage in zaradi njegovih izjav o «življenjskem prostoru», ki ga «potrebuje» nemški narod — *V Regini* pri Cosenzi (Kalabrija) je prebivalstvo ogorčeno, ker škofija še ni odvzela pravice do maševanja duhovniku Jacovinu, ki je posilil več mladoletnikov — *Vsak* čas se pričakuje, da se bo sestala francoska skupščina, ker je že 207 poslancev zahtevalo njeno otvoritev.

* * *

ČETRTEK, 10 septembra: Adenauer je izjavil, da bo razpustil deželne vlade, ki jih vodijo socialdemokrati, da bo razbil sindikate ter dal aretirati in obsoditi komunistične voditelje — *Minister* za delo ZDA Durkin je podal ostavko ker vlada noče spremeniti protisindikalnega zakona Taft - Hartley — *Kim Il Sum* in Nam Il sta prispela v Moskvo; sprejeta sta bila od Molotova, Bulganina in Gromika — *Mosadek* je začel gladovno stavko v znak protesta proti premestitvi v trdnjavo

Novo znižanje cen na Madžarskem in Romunskem

BUDIMPEŠTA — Madžarska vlada je odredila novo znižanje cen, ki velja od 7. t. m. dalje. Znižanje se tiče 10.000 kmetijskih in industrijskih proizvodov in gre od 10 do 33 odst. To je na Madžarskem drugo znižanje cen v tem letu. Z njim bo vsak madžarski državljan (novorojenček ali 90 let star) prihranil 8900 lir na leto. Družina petih ljudi bo torej prihranila 44.500 lir, t. j. skoraj poldrugo mesečno plačo našega navadnega delavca na leto!

Tudi romunska ljudska vlada je sporočila, da je odredila znižanje cen, ki stopa takoj v veljavo. Znižanje cen gre od 10 do 32 odst.. Istočasno je romunski ministrski svet odredil znižanje davkov od 20 do 50 odst.. Znižanje davkov velja od 1. januarja 1953 dalje.

Zaključek filmske razstave

BENETKE — Na svetovnem filmskem festivalu so srebrnega leva prejeli: sovjetski film «Sadko», japonski «Zgodovina Ugecuja», neodvisni ameriški «Mali begunec», italijanski «Teleta», britanski «Moulin Rouge» in francoski «Teresa Raquin».

PANMUNDŽON — Kitajsko-korejski delegati so na seji komisije za premirje zahtevali, naj Amerikanci vrnejo 27.000 ujetnikov, ki jih je Ri prevzel v svoje roke.

NE POZNAJO NAS

«Poročevalec» iz Ljubljane od 9. t. m. piše v uvodniku pod naslovom «Mednarodna luka - Trst»: «Prav zato, ker je ta predlog naletel na skoraj splošno odobravanje tržaškega prebivalstva...». Vemo, da je Ljubljana oddaljena od Trsta kakih 110 km, kljub temu ne leži na luni in marsikak Ljubljančan prihaja v naše kraje in se je lahko prepričal, da je večina prebivalstva za ustanovitev STO in proti vsakršni drugi rešitvi, ki ne bi spoštovala mirovne pogodbe z Italijo. Prav tako ima «Poročevalec» v Trstu svojega lastnega nadebudnega dopisnika, ki bi bil lahko telefonsko obvestil uredništvo o resničnem razpoloženju Tržačanov po Titovem govoru. A «Poročevalcu» kot vsem titovskim listom sploh ne gre za resnico. «Poročevalec» hoče prepričati Slovence matične države, da so vsi Tržačani za Tita, proti STO, za priključitev vsega STO k Jugoslaviji in z «internacionalizacijo» Trsta. «Poročevalcu» in titovskim voditeljem pustimo torej naj se tolažijo s to «malo» lažjo, ki je celo «Primorski» ni mogel napisati, Tržačanom pa prepuščamo sodbo o verodostojnosti titovske propagande Kljub «Poročevalcu» pa naše prebivalstvo odločno obsoja Titov predlog in ga niti delno ne odobrava, ker je preveč pogubonosen za mesto in pokrajino.

ZRCALO

DA NE POZABIMO

Ista številka «Poročevalca» nas opozarja, da ne bi pozabili: «spremenilo se je tudi stališče Jugoslavije do mirovne pogodbe z Italijo in naravno tudi do tržaškega vprašanja». Ta stavek smo objavili, da ne bodo običajni dlakocepci pri «Demokraciji» in «Corriere di Trieste» ponovno skušali prepričati ljudi, da se Jugoslavija drži mirovne pogodbe in da je za ustanovitev STO. Kar se pa tiče «stališča» jugoslovanske vlade do našega vprašanja, je naravno, da se Beograd smeši pred javnim mnenjem in zgodovino, ko spreminja vsakih 24 ur svoje predloge. Saj je do sedaj zavzel do našega vprašanja kar 14 stališč!

ZA KOGA PIŠEJO?

«Corriere di Trieste» od 10. t. m. objavlja na drugi strani članek, v katerem napada Italijo, ker ne priznava mirovne pogodbe, opravičuje Tita, češ da se do nedelje ni odrekel STO in mirovni pogodbi, in z vso resnostjo trdi, da je na Okroglici spremenil svoje stališče, ker so tega krivi poleg italijanskih nacionalistov tudi... komunisti. Stavek se v italijanščini glasi: «La pazzesca politica irredentista nazionalista e comunista ha strappato di mano agli indipendentisti questa preziosa carta che giocava in favore del TLT» t. j. noroglava iredentistična nacionalistična in komunistična politika je iztrgala iz rok indipendentistov to dragoceno karto, ki j igrala v korist STO». In vse to, da bi Tito izšel nedolžen kot janjček in kot «uboga» žrtev komunistov, ki ga hočejo «kompromitirati»! Tistemu, ki je napisal ta stavek, zatrjujemo, da bi mu Pavliha res iz dna srca zavidal. Zato pa mu je treba «ad honorem» nadeti ime tržaškega Pavlihe.

PONOVNO PLJUVAJO

«Katoliški glas» od 3. t. m. se razpisuje o Okroglici. V določenem trenutku ugotavlja: «Prazne glave in delamrzneži so bili naši najhujši partizani». Pravzaprav pošten človek ne more pojmovati, da se more najti novinar ali pisec, ki bi kaj takega napisal, ne da bi se sramoval samega sebe. Vemo pa, da si lahko vsega pričakujemo od ljudi okrog «Kat. glasa», saj niso nič drugega kot oboževalci vojnega zločinca Rožmana in ne zamudijo prilike za poveličevanje svojih «antikomunističnih zaslug», t. j. domobranskega klanja in «herojstev» nekaterih duhovnikov, ki so ubijali partizane v «imenu petih Kristusovih ran». Na vsak način je «Kat. glas» s tem svojim stavkom užalil 90 odst slovenskega naroda in ne bi bilo slabo, da bi se našla skupina partizanov, ki bi ta nesramni list, to tiskano sramoto slovenskega naroda tožili zaradi žalitve usega našega naroda.

Začnimo razgovor o vsebini našega lista

V soboto ali v nedeljo zjutraj prihaja «Delo» v naše hiše. Vsi člani družine ga čitajo, vsakega nekaj zanima. Ta bežno preleti naslove in si prečita kaj kratkega, oni se dalje ustavi pri posebne vrste člankih, ta spet pričakuje roman, drugi išče, če je v časopisu kaj o njegovi vasi. Lahko rečemo, da večina naših ljudi najde v njem nekaj, kar privlači njihovo pozornost.

In vendar se pri diskusijah o našem listu vedno sliši kakšna kritika, želje, ki se jim poskuša pozneje vsaj delno ugoditi, razna upoštevanja zaradi katerih se prihaja do zaključka, da naš časopis ne odgovarja v celoti pričakovanjem in zahtevam.

To ni nič novega. Vsi delavski časopisi imajo potrebo kritike in bratske pomoči stotin in tisočev bralcev. Delavskega časopisa ne more izdelati uredništvo samo, pa če je še tako sposobno. Kot po finansiranju, tako mora biti list tudi po vsebini rezultat pomoči delovnih ljudi, ki se ga poslužujejo kot svojega borbenega in vzgojnega orožja.

Če to velja za vse proletarske časopise, je tem bolj važno za našega, ki je prapor odrešenja naših narodov, mogočno orožje proti fašizmu na oblasti v naši domovini in proti vsem združenim sovražnikom demokratičnega gibanja in našega ljudstva. Druga nadvse važna naloga «Dela» je ta, da visoko drži zastavo narodnega dostojanstva in ponosa in vzgaja v tem duhu slovenske množice, proti katerim deluje korupcija okupatorjev, raznarodovanje italijanskega šovinizma in Anglo-amerikancev, katerim tako vredno pomagajo indipendentisti.

Takšne vrste časopisu je potrebna kritika in stalno sodelovanje bralcev, kot je človeku potreben zrak.

To so v kratkem razlogi, ki so privedli skupine bralcev v naših vaseh, da pozovejo uredništvo, naj pošlje svojega predstavnika na sestanke, ki jih bodo pripravili in na katere bodo povabili vse bralce, da razpravljajo o vseh teh vprašanjih.

Uredništvo je radovoljno sprejelo ta predlog in zdaj z navdušenjem pričakuje, da se organizirajo ti sestanki, da se pripravijo srečanja tudi malega števila oseb, ki želijo iznesti svoje mnenje in dati doprinos, ki je vedno dragocen.

To je razlika med časopisom ljudstva in listi kapitalistov. Nikoli ne bodo mogli milijoni, s katerimi razpolagajo, nadomestiti skrbeče ljubezni, ki veže delavce, kmete, vse napredne ljudi z njihovim tiskom.

Niti ne bodo mogle bogate plače, ki jih trosijo za svoje elegantne in pomeščanjene urednike tekmovati z voljo in poletom komunističnih in demokratičnih časnikarjev, ki so se borili in premagali nešteto težav in še danes, s pomočjo ljudstva, marsikaj lahko naučijo nadvse izobražene buržoazne časnikarje.

Zahvaljujoč se skupnim naporom, je ta «Mesec demokratičnega tiska 1953» velika bitka za naš tisk, posebno pa za «Delo».

Pobuda sestankov, ki se bo verjetno končala z veliko konferenco prijateljev in bralcev «Dela», bo dala velik doprinos za izboljšanje časopisa, razširila bo krog njegovih sotrudnikov, pripomogla, da se nove družine seznanijo z «Delom» ter našla nove sotrudnike, ne samo komuniste, temveč tudi demokrate, ki sicer niso člani Komunistične partije, a jim je pri srcu usoda našega naroda.

Spored praznikov tiska

V soboto, 12. septembra:

Na Pončani

v gostilni Paradiso od 20. do 24. ure praznik tiska za Tovarno strojev Sv. Andreja. Sodeluje godba Rinaldi.

* * *

V Rocolu,

v gostilni Kante, praznik tiska sekcije Tomažič; prisoten bo tov. **Franjo Gombač.**

* * *

V nedeljo, 13. septembra:

V Ricmanjih:

na sporedu je razvitje sekcijske zastave, zanimiv kulturni spored in razstava ZSSR. Govoril bo tov. Karel Šiškovič-Mitko.

* * *

V Sv. Križu,

na prostoru, kjer se bo gradil Ljudski dom: bogat kulturni spored, razne šale in izne nadenja. Prisotne bosta pozdravila tov. Aldo Slavec in Claudio Tonel.

* * *

V Podlonjerju,

v prostorih PD «Zvezda» praznik tiska sekcije Sv. Ivan. Tudi tu so na sporedu razne športne in kulturne točke; pozdrave bosta prinesla tov. **Arturo Calabria** in **Jelka Gerbec.**

* * *

V gostilni Majer

(bivša Gallo), v ul. dell'Istria bo praznik tiska sekcije Sv. Vid. Poleg zanimivega sporeda bo prisotnim govoril tov. **Livio Soranz.**

* * *

Na Pončani:

(gostilna Paradiso) bodo imeli praznik tiska nameščenci ACEGAT-a. Praznika se bo udeležil tov. **Ernesto Radich.**

* * *

Jutri bosta tudi praznika tiska v **Božičih in Griži.**

VLADIMIR POZNER: KDO JE UMORIL ETHELO IN JULIUSA ROSENBERGA

19. JUNIJA 1953: vse kot običajno

Niti prošnje trpeče matere niso omehčale trdosrčnosti Eisenhowerja

19. junija zvečer se je zbrala na 17. ulici v New Yorku velikanska množica, ki je protestirala proti groznemu zločinu.

I.

Konec tistega tedna v New Yorku ni bil nič drugačen od prejšnjih tednov. Oddelek mamil je vdrl v stanovanje v Park Avenue, aretiral dve mladi ženski «po 100 dolarjev na noč» in dobil 50 gramov kokaina ter seznam skoro 1000 moških imen, med katerimi tudi številnih poslovnih ljudi ter visokih vladnih funkcionarjev. Istočasno so se predvajali tridimenzionalni filmi ter se je govorilo o novem filmu, ki bo pokazal, kako se v New Yorku pojavlja zmaj po imenu «redosaurus», ki ga lahko prevedemo v «rdečesaurusa», in kako uničuje vse, česar se dotika.

Glavni članek lista «Sunday Mirror Magazine» je nosil naslov: «Kako prepričati otroka, da ne sme zažgati domačije». V podnaslovu se je bralo: «Vznemirljivo naraščanje števila amaterskih požigalcev, prav posebno med mladinci...».

List «World Telegram Saturday Magazine» je objavljal preiskavo med mladoletniki, ki so končali srednje šole: «Večina dijakov in dijakinj je zelo šibka v aritmetiki in skoraj nihče od njih ne zna uporabljati slovarja, ker ne poznajo razvrstitve abecede: mnogo več pa je takih, ki nimajo pojma o pravopisu... Mladinci nimajo značaja, veliko je med njimi idiotov...».

V listu «This Week» je uvod v članek pod naslovom «Skušal sem izvršiti samomor» pravil: «Vsakih 32 minut se en Amerikanec umori. V zadnjih desetih letih je bilo vsako leto povprečno 16.000 samomorov. Oglejmo si zadevo z druge plati: po juniju 1950 je bilo število Amerikancev, ki so izvršili samomor, dvakrat večje od vojakov, ki so padli v Koreji...». Na kratko: zgledalo je, da ni prav nobene razlike med soboto 20. od petka 19. junija 1953. Ameriško življenje se je ob tem koncu tedna odvijalo na običajen način: samomor vsake pol ure, umor vsako uro. Oglejmo si zadevo z druge plati: tisti petek, nekaj minut pred sončnim zatonom je bil v ZDA uveden fašizem.

* * *

Ni bilo prvič, da se je v ZDA izvršil legalni umor. Nasprotno: to je klasični način, s katerim vlada potrjuje ob določenih prilikah normalno metodo upravljanja pravice na podlagi linčanja. Od Johna Browna do mučenikov Haymarketa, od Toma Mooneya do Sacca in Vanzettija, od devetih Scottsbora do sedmih Martinsvillea imamo še preveč primerov nedolžnih ljudi, ki so bili zavestno obsojeni na obešenje, na smrt na električni stolici ali pa v plinski sobi. V vseh teh primerih je Vrhovno sodišče igralo vlogo Poncija Pilata.

Če so bile nekatere žrtve iztrgane smrti, to ni zasluga nobenega izmed voditeljev ZDA, marveč zasluga notranjega in zunanjega javnega mnenja, ki je preveč pritiskal na vlado, da bi lahko nemoteno spravila v smrt nedolžnega človeka. Šlo je za življenje in smrt ljudi istočasno, ko so se sodišča morala izreči ali so ali niso ustavni nekateri zakoni: po vrhovnem sodišču ZDA je bilo takrat suženjstvo v duhu ustave, dočim je bil osemurni delavnik proti ustavi; morala je priti secesijska vojna v prvem ter splošne stavke po prvi svetovni vojni v drugem primeru zato, da je vrhovno sodišče spremenilo svoje mnenje.

In prav zato je večina sodnikov Vrhovnega sodišča ostala zvesta tej tradiciji. Lahko bi se reklo, da so tokrat v ZDA izbrali za žrtvi dva Žida, dočim so pred 25 leti izbrali za svoji žrtvi dva inozemca: Sacca in Vanzettija.

* * *

Kljub temu je zadeva Rosenbergovih drugačna od drugih takih primerov. V obtožnici ne obstajata le krivica in laž, marveč prihaja predvsem do izraza njena absurdnost.

Kajti, če hočemo sprejeti misel o krivdi Rosenbergovih, bi morali verjeti, da je lahko navaden mehanik, ki nima niti najosnovnejših pojmov o atomski fiziki, opirajoč se le na tu pa tam zbrane indiskretnosti, obnovil tajne atomske bombe in vse to v notranjosti najpazljiveje čuvanega podjetja. Smatrati Rosenbergova za krivca, pomeni smatrati, da je lahko isti mehanik na temelju neverjetno okrnjenih podatkov, čeprav ni imel v svojih rokah niti enega dokumenta in si ni napravil nobene beležke, narisal shemo notranjosti atomske bombe in napisal dvanajst strani razlage. Vse to pa v pičlih dveh urah. Obsoditi Rosenbergova pomeni končno verjeti, da je mogel isti človek po šestih letih narisati isto in napisati isto razlago na pamet.

To je bistvo pričevanja Greenglassa in obtožnice.

Da se je Greenglass zlagal, je sam priznal. Najbolj pa začudi dejstvo, ko se prebere njegovo pričevanje, da je mogel tako slabo lagati ali bolje, da so ga naučili, da je tako slabo lagal.

Kljub vsemu je policija v zadevi Toma Mooneya poskrbela za to, da je eksplodirala bomba v povorki in da je poiskala krivo pričo, ki je obtožila sindikalnega voditelja, katerega so se kalifornijski delodajalci hoteli iznebiti. V zadevi Sacca in Vanzettija je bil res izveden umor in FBI se je potrudila, da je poiskala krive priče proti obema Italijanoma. V obeh teh primerih torej je zločin obstajal in vsaj po logiki ni bilo materialno nemogoče, da so ga izvršili prav obtoženci, čeprav je znano, da so bili nedolžni.

V zadevi Rosenbergovih pa je prišlo do tega, da se ni moglo nikoli dokazati, da je bil zločin izvršen: saj ne more biti nobenega na svetu, ki bi verjel, da je Greenglass izpovedal resnico, ker ima Sovjetska zveza atomsko bombo!

(Sledi nadaljevanje)

VLADIMIR POZNER

(po listu «Demokratie Nouvelle»)

Iz titovskih listov

Ljudska PRAVICA

«Ali je res naš turizem zaradi visokih cen zašel v zagato? Pričakovalo se je, da bo na letoviščih veliki naval, zdaj pa so sikje letovišča le na pol zasedena, gostje se zadržujejo le za kratek čas. Gostinska podjetja so svoje cene v kategorijah A in zvišala za 150 do 300 din na dan, tako da dosega dnevna oskrba v luksuznih hotelih v Opatiji, Bledu in Dubrovniku celo 1500 din. Ze lansko leto je število ... čitev padlo: in sicer lani na tisoč nasproti 1,245.000 oziroma 1,368.000 v prejšnjih letih».

«Ljudska pravica - Borba» julija 53.

* * *

«Mesec dni od tega sva s tovarišem brzojavno obrnila na «Putnika» na Hvaru, da nama rezervira sobo za konec junija. Kmalu je prišel odgovor, da na Hvaru ni praznih sob. Cez nekaj dni sva zvedela, da je neki naš znanec, Američan, ki študira v Jugoslaviji, tudi namenjen na Hvar. Prosila sva ga naj pošlje brzojavko iste vsebine, toda s svojim podpisom in naslovom ameriškega veleposlaništva. Drugi dan smo dobili odgovor, da je soba rezervirana».

— Veliki primanjkljaji v ljubljanskih trgovinah: Polletni pregled blaga je pokazal žalostno sliko. Trgovsko podjetje «Preskrba» ima inventarni primanjkljaj ob polletju 98.610 din, podjetje «Rožnik» primanjkljaja 171.687 din, «Kolo...le» 132.540 din, «Specerija» 45 tisoč 372 din. Samo trgovska podjetja presegajo milijon dinarjev primanjkljaja. In podjetja drugih strok? «Volna» za 62.361 din primanjkljaja, «Izbira» 67.525 itd.

Ljudska pravica-Borba» 6. 8.

SLOVENSKI Poročevalec

Pismo nekega švicarskega turista, ki se je bavil na potovanju v Ljubljani: «Nekega večera v družbi drugih turistov in ... ga vodiča smo odšli v bar «S...». Švicar je vodiča vprašal: «Zakaj so bari potrebni socialističnemu človeku, nakar mu je vodič (...venec) odgovoril, da so bari v Jugoslaviji samo za turiste. ... tem, piše Švicar, nas je vodič ... dil prepričal, s tem, da je ... karja v baru nagovoril v m... rinščini-slovensko. Nihče od ... žajev ni ustregel njegovi ... Natakarji so servirali mimo ... ga druge goste, ki so bili ... Končno smo se vsi skupaj ... jali in vodič je na to nago... strežaja po angleško. Takoj ... imel vse kar je želel». Svoje ... smo je Švicar zaključil: Želi si, da bi natakarji v slovenskem baru, prihodnje leto, ko vas ... pet obiščemo, poleg drugih ... kov obvladali tudi svoj materni jezik».

«Slovenski poročevalec» 4. 8.

TOV. TONZAR PRIPOVEDUJE O TITOVSKIH KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČIH

«SPREJEM» NOVINCEV JE BIL za udbovce najlepša zabava

Načelniki barak so novim jetnikom zavezali okrog vratu lijak poln kamenja, s katerim so morali hoditi okrog, medtem ko so jih „aktivisti", miličniki in udbovci strahovito pretepali

8.

Proti koncu meseca so skoraj vedno prihajali v lager novi jetniki v skupinah od 30 do 150 ljudi. Navadno so jih prignali zvečer. Prenočevali so izven lagerja v zaporih udbovske vojašnice. Zjutraj so po običajni kontroli ukazali «generalni stroj». Vsi jetniki lagerja so se morali razvrstiti okrog dvorišča. Zaradi števila jetnikov je bil stroj dolg kaka dva kilometra in se je vil po dvorišču, med barakami itd. Miličniki in «spreobrnjenci» so pred strojem postavljali najrazličnejše ovire: prazne sode, stolice, mize, tramovje itd.

Tržaška mladinska delegacija v povorki na Festivalu v Bukarešti

Ko je bilo vse pripravljeno, so udbovci in miličniki prignali iz celic izven lagerja novodošle jetnike. Do lagerjeve bodeče žice, kjer jih je prejemala notranja uprava taborišča, so jih rablji tepli s puškinimi in revolverskimi kopiti. Pri tem so se smejali na ves glas. Novi jetniki so pod udarci začeli padati po tleh in so se onesveščali. Titovci pa so jih polivali z mrzlo vodo, ker so hoteli nadaljevati svoje divjaško početje.

Ko so novi jetniki prišli do vrat, ki so bila odprta v lager, so se skušali vrniti nazaj, saj jim je postalo jasno, da se bo trpljenje v lagerju še povečalo. Titovski priganjači pa so jih še bolj tepli, reveži pa se niso mogli na noben način braniti, ker so imeli roke zvezane z žico.

V trenutku, ko so prestopili prag lagerja, so nesrečniki zaslišali zverinsko rjovenje «spreobrnjencev», ki so na ves glas, kot jim je bilo ukazano, kričali «Smrt kominformistom», «Smrt Stalinovim agentom» itd. Nato so jih v svoje roke prevzeli načelniki barak in njih «aktivisti». Vsakemu novemu jetniku so zvezali okrog vratu lijak poln kamenja, tako da jetnik ni mogel biti vzravnan in je moral pod veliko težo hoditi, sklonjen. Po teh «pripravah» so jih načelniki barak in njih najzvestejši potisnili v «stroj», kjer so jih «spreobrnjenci» začeli kot hijene obdelovati na vse načine in jih silili, naj skačejo čez vse ovire, ki so jih prej pripravili.

Jetniki so cepali po tleh kot muhe. Nekatere so rablji s silo zopet spravili na noge, druge pa so morali z vso naglico odvesti v bolnico, ker bi jim drugače izdihnili med potjo. Tega pa niso na noben način hoteli, ker so jih hoteli dalje trpinčiti. Proti koncu so se prikazali «aktivisti» z metlami v rokah. Metle so poprej umazali s človeškim blatom. Z vriščem, truščem in krohotom so se te hijene zapodile v preostale jetnike in jih začele mlatiti po obrazu, ki so ga popolnoma umazali. Ob strani pa so se oficirji UDB, ki so bili medtem stopili za bodečo žico, smejali in si kazali kot zelo zabavne vse največje podlosti, ki so si jih v svoji nizkotnosti izmišljali «aktivisti» in «spreobrnjenci».

Pri tem podlem početju se je prav posebno odlikoval neki Samardja, ki je enkrat pokril glavo nekega jetnika z lijakom in ga potem vodil kot ovco tja, kjer so najbolj besneli «aktivisti». Revež se ni mogel braniti, niti ne umikati, ker ni videl ničesar in je taval sem pa tja kot otroče v temi. Samardja pa se je skupno s svojimi enakimi in oficirji UDB režal na ves glas.

Na ta način so titovci «sprejemali» jetnike v bilečansko koncentracijsko taborišče. Jaz sem gotov, da si kaj takega kljub vsemu niso predrznili Karadžordževićevi žandarji s zaprti. Kaj takega se lahko komunisti, ki so bili istotam dogaja le v deželi, kjer vladajo pobesneli norci, kot se je dogajalo v Nemčiji in v Italiji za časa Hitlerja in Mussolinija in kot se dogaja v Španiji, Grčiji in na Formozi, t. j. pod okriljem Titovih prijateljev in zaveznikov.

Neki tovariš mi je dejal, ko se je odigraval stoti prizor tega značaja: «To je nekaj nepojmljivega in nedopovedljivega, saj se zdi skoraj nemogoče, da se kaj takega lahko nemoteno dogaja v naši dobi, to je pač množično uničevanje ljudi!» Da, tisti tovariš je imel popolnoma prav. S takimi metodami so titovci skušali in še vedno skušajo najprej duševno streti jetnika zato, da ga pozneje lažje fizično uničijo. Duševno pa ga lahko strejo le v trenutku, ko ga izpostavijo največjim fizičnim mukam.

Zelo so si prizadevali, da bi med jetniki onemogočali solidarnost. Ko so opažali, da se je začelo ustvarjati prijateljstvo med jetniki, so najprej skušali zanetiti med njimi medsebojno nezaupanje. Ker pa jim to skoraj vedno ni uspelo, so jih premeščali v druge barake in jim tako onemogočili vsako tesnejšo povezavo.

Titovci so si zelo prizadevali, da bi med nami vzniknil egoizem. Zato so vedno nudili možnost izboljšanja položaja onim, ki so jih muke in trpinčenje privedle do zaključka, da je bolje misliti nase kot na skupnost. Titovci so skušali tudi streti vse tiste, ki so lahko predstavljali vzor za ostale jetnike. Zato so se tako zagrizeno in besno zaganjali proti najboljšim tovarišem, ki so ostalim kazali pot, kako je treba kljubovati titofašizmu, kako je treba biti nezlomljivi in kako je treba prenašati vse njihove batine, njihove šikane in njegova zverinstva. To je pač najbolj jezilo naše rablje. Ko pa jim je uspelo zlomiti takšnega tovariša, so bili zelo zadovoljni, ker je to kvarno vplivalo na ostale jetnike. Titovski agenti so hodili med nami in nam pravili: «Celo tisti, ki si ga smatral za svojega vzornika, je klonil; kako boš mogel vzdržati ti, ki nimaš toliko moči kot on?» A to se je dogajalo poredkoma. Klonili so le tisti, ki so bili zelo malo politično zreli. Ostali pa so se trdno držali, kar pa je zelo pozitivno, če pomislimo, da je to znak moči s strani jugoslovanskih delovnih ljudi.

(Sledi nadaljevanje)

MARIO TONZAR

Otroško igrišče in bazen za kopanje na Letni v Pragi.

KAKO SO NA MADŽARSKEM REŠILI 17 RUDARJEV

ČLOVEK JE NAJBOLJ dragocen kapital

Preteklo pomlad, po par dneh velikega deževja, se je porušil neki nasip in ogromna količina vode je prodrla v rudnik Szuhakalo v rudniškem kombinatu Borsod na Madžarskem. Dočim so se delavci pri vhodu srečno rešili, je v globini 43 metrov ostalo zaprtih v rovu 17 rudarjev med njimi dve ženi. Voda ni prodrla v rov, toda zaprla ga je z neprestopnim zidom blata in kamenja, skozi katerega se je voda počasi cedila v rov.

Rudarji so se zleknili na tla in čakali smrt. Najstarejši Lajoš Vrabik je dajal nasvete: ne gibati se, ne govoriti, štediti s kisikom. Janoš Bakoš, ki je že dvaintrideset let delal v rudniku, je mirno govoril: «Rudar ni nič» - živi pod zemljo in umre pod zemljo. Žal mi je le, da nisem mogel pozdraviti matere».

To se je zgodilo v torek, v sredo ponoči je ugasnila poslednja svetilka. Zrak je postajal vedno redkejši, ljudje niso več govorili. Naenkrat je zazvonil telefon, ki ves čas ni odgovarjal. Oglasil se je Vrabik in zaslišal z druge strani glas tov. Matija Rakošija, predsednika republike, ki iz Budimpešte govoril: «Zdravo tovariši. Ne obupujte. Obljubljam vam, da boste živi izšli iz rudnika...» Upanje se je povrnilo v obupana srca.

Medtem se je vsa Madžarska zbrala okrog rudnika Szuhakalo. Pod silnim nalivom so delali najboljši aktivisti, potapljači, jaki, mladina. Radio Budimpešta je vsako uro oddajal novice o poteku reševanja.

Medtem, ko so črpalke črpale ogromne količine vode, so z glavami zakopanih rudarjev skušali izvrtati izhod. Stroji so se pogrezali v lepljivo blato, tine rok je moralo porivati mione, tanki so dovlačili vrtalnega stolpa.

V četrtek zjutraj so končno zvrtali luknjo, skozi katero je bilo mogoče spustiti v notranjost steklenke, vodo, hrano, topel čaj kisik.

Toda naliv ni hotel prenehati in zemlja je ponovno zasula prtino. Drugega ni bilo mogoče kot preriti skozi cev iz kavčuka, ki je dobavljala zakopanim kisik. Obstajala je nevarnost, da cev zmrzne, zato jo je tisoče ure dolgo grelo v svojo toplini.

Rudarji in inženirji so tem noč in dan kopali rov, skozi katerega bi prišli do zakopanih rudarjev. Naleteli so na no, ki je ni bilo mogoče razstreliti, ker bi se kamenje vsulo sedemnajst delavcev, ki so trpežljivo čakali, ker so vedeli, da je rešitev blizu. Le z lastnih rok je bilo mogoče biti steno.

Na telefonu je glas Vrabika vedno bolj zamiral. V noči med nedeljo in ponedeljkom se nesrečenci niso več oglašali. da v ponedeljek zjutraj so reševalci končno prodrli in našli rudarje sicer v nezavesti, a žive.

V rudarskem počitniškem domu v Galyatetu jih je obiskal pozneje tov. Rakoši. Ob tej priliki je rudar Bakoš pripovedoval, da so l. 1938 ostali ravnotako zakopani v rovu štirje rudarji, med njimi njegov oče. Za njihovo rešitev je bilo potrebno izkopati šest metrov dolg hodnik, kar bi stalo 2.000 pengov. Bogati lastniki rudnika jih je pustil umreti, ker je bil zanj strošek prevelik. Koliko je pa stala naša rešitev? je končno vprašal. Stala je milijone forintov, toda Rakoši je z nasmehom pokazal napis, ki ga vidiš vsepovsod po Madžarski: «Človek je najdragocenejši kapital».

PIETRO SECCHIA: NAUKI PRIMERA BERIJE

Kapitalizem se poslužuje vseh sredstev za obnovitev svojega režima

Zgodovina nas uči, da ni noben razred nikoli prostovoljno izpustil oblasti iz rok. Nobena socialna oblika ne prepusti mesta oni, ki ji sledi, ne da bi se branitelji starega redu ogorčeno, z vsakim sredstvom do konca borili proti porajajoči se novi družbi. V borbi proti socialistični družbi se reakcionarne sile celo zatekajo k sredstvom, ki jih drugi razredi niso nikoli prej uporabili, v nobeni zgodovinski dobi. Zato smo priča epizodam razredne borbe, ki so z določenih strani nove, priča smo pojavom, za katere je v preteklosti težko najti podobne primere.

To pa zaradi tega, ker socializem, za razliko od drugih revolucij, ustvarja radikalne spremembe v vseh gospodarskih, političnih in socialnih pogojih, uničuje izkoriščevalske razrede, osvobaja človeka od vsakega izkoriščanja in kakršnega koli suženjstva. To je bistveni razlog, zaradi katerega se reakcionarne sile združujejo in se v deželah, kjer se je zgradil ali se gradi socializem, zatekajo ne samo k propagandističnim sredstvom, k lažem in akciji cerkve, temveč tudi h korupciji, dvoličnim igram, provokacijam, nasiljem in terorju.

V naši dobi nam nudi potrdilo o izkoriščanju vseh vrst pustolovcev in odpadnikov s strani imperialističnih krogov trockist, ki je leta 1942 odvrgel krinko in postal uradni svetovalec za zunanjo politiko Združenih držav Amerike. To je James Burnham, ki v svoji knjigi «Poraz komunizma» objašnjuje nekatera načela ameriške strategije v hladni vojni. Med drugim trdi, da «v utrjeni družbi je notranja revolucija nemogoča, če ni razkola v vodstvu; iz tega izhaja, da je treba preučevati sredstva, ki naj omogočijo razkol med voditelji ter iz prikrite opozicije ustvarijo odkrito».

Toda, pravijo nekateri, kako je mogoče, da se v Sovjetski zvezi, kjer ima delovno ljudstvo že 36 let oblast v rokah, najdejo še vedno izdajalci na visokih vodilnih mestih? Določeni pojavi so razumljivi za ljudske demokracije; kako se morejo pojaviti v Sovjetski zvezi, kjer ne obstajajo več izkoriščevalski razredi in je zmagal socializem? Tudi na vprašanje uničenja socialnih razredov ne smemo gledati na metafizičen in mehaničen način.

Marks, Engels, Lenin in Stalin so vedno podčrtavali, da je živa stvarnost polna nasprotij in da ni absolutno nepretrgane veze med starim in socialističnim redom. Kot vsebuje stari red kali novega reda, tako ohranja novi red v sebi dolgo časa vrenje, ostanke in sledove starega reda. Tako v prirodi kot v človeški družbi, nam življenje pri vsakem koraku pokazuje ostanke starega v novem. Tem bolj, ker stari svet in novi ne živita osamljeno v prostoru in ju tudi ne delijo razne fantomske in romantične železne zavese.

V deželi socializma so bili izkoriščevalski razredi likvidirani: to je stvarnost in zato sovražniki miru, demokracije in socializma ne morejo in nimajo nobene množične socialne podlage v notranjosti Sovjetske zveze. Toda izginotje izkoriščevalskih razredov in pomanjkanje množične podlage ,na katero bi se mogel sovražnik nasloniti še ne pomeni, da so izginili sledovi kapitalizma v zavesti ljudi. Na vsak način more sovražnik vedno pošiljati svoje agente od zunaj.

Nedvomno so ogromni uspehi Sovjetske zveze privedli do nadaljnje utrditve moralne in politične enotnosti sovjetskih narodov in Komunistične partije, ki z gotovostjo vodi politiko dežele socializma. Tudi razvoj svetovnih dogodkov od konca vojne do danes dokazuje neprestano večanje sil demokracije in socializma po vsem svetu ter na drugi strani oslabitev imperialističnega tabora. Toda prav to povzroča poostritev akcije reakcionarnih sil v cilju, da s kakršnim koli sredstvom izpodkopajo moč mednarodnega tabora miru in demokracije in da posebno zadenejo njegovo vodilno silo: Sovjetsko zvezo.

Že dolgo je tega, kar je bilo dokazano kot lažno in oportunistično pojmovanje, po katerem naj bi sovražnik postajal vedno bolj krotak in neškodljiv čim bolj naraščajo sile socializma. Ta oportunistična bora miru, demokracije in socialistična teorija, ki vodi samo v nedelavnost in kapitulacijo izhaja iz domneve, da se reakcionarne sile, pod pritiskom dogodkov, vdajo in mirno pristanejo, da korakajo v socializem. Nasprotno, bolj kot izkoriščevalski razredi izgubljajo teren v borbi za oblast, bolj kot delavski razred in socialistično gibanje napredujeta tako v gospodarskem življenju kot v državi, tem bolj ogorčen, krvoločen in obupen postane odpor imperialistov in velekapitalistov. Še bolj kot prej bodo slednji posegli po skrajnih sredstvih, da branijo svoje in dobiti oblast, kjer so jo izgubili. Samo v dobi gnitja kapitalizma, v dobi, ko se sovraštvo in bes umirajočih skupin veleburžoazije zaganja proti delavskemu gibanju in proti socialističnem svetu, se slednje poslužujejo skrajnih sredstev, da bi zadele socialistične dežele. Med temi sredstvi je pošiljanje lastnih agentov v socialistične in demokratične dežele ter poskusi, da bi v notranjosti teh deželi uporabili razne vrste pustolovcev in odpadnikov. Evo zakaj se v naši dobi lahko pojavljajo izdajstva, katerim smo bili priča.

(Sledi nadaljevanje)

PIETRO SECCHIA

Za Američane stanovanja za Francoze pa brloge

V Franciji je več milijonov ljudi brez primernega in dostojnega stanovanja in se morajo potikati po brlogih. Kljub naraščajoči stanovanjski krizi gradijo francoske oblasti veliko število stanovanjskih hiš za ameriške čete, ki so razmeščene po francoskem ozemlju. V mestu Vendôme se n.pr. dokončuje gradnja 400 udobnih in modernih stanovanj za ameriške oficirje. Nadaljnjih 300 stanovanj za predstavnike ameriških vojaških oblasti pa gradijo v Orleansu.

ZA VSAKOGAR NEKAJ...

SANJE IN STVARNOST

— Oh, gospod baron, končno imava nov avtomobil!

* * *

SPOŠTOVANJE DO POKOJNIKOV

«RAZLOZI mi vendar — je dejal nekega dne Tito Kardelju — «zakaj si vsaki krat, ko govorim o našem petletnem planu, tako spoštljivo snameš klobuk z glave?»

«Eh, dragi maršal» — se je nasmehnil Kardelj — «ali ne veste, da je treba pokojnim izkazati čast?!»

DA BI LJUDJE NE ZVEDELI...

NEKEGA vročega poletnega dne je prišel v zakotno in skoro nepoznano morsko kopališče sam maršal Tito. Prišel je brez vsakega spremstva, ker ni hotel, da bi ga kopalci spoznali, po drugi strani pa se je hotel na lastna ušesa prepričati, kakšno mišljenje ima o njem ljudstvo.

Tito si je torej najel kabino, se urno slekel in kmalu je hladil svoje tolsto in dobro spočito telo v morskih valovih. Med plavanjem pa ga je nenadoma obšla slabost in začel se je že potapljati. Službujoči kopališčni nameščenec pa je takoj opazil potapljajočega se kopalca. Brž mu je prihitel na pomoč ter ga privlekel do obale.

Ko je prišel Tito k zavesti, je vprašal svojega rešitelja: «Ali veste, komu ste rešili življenje?» Nameščenec je odkimal z glavo, ker v resnici ni vedel, s kom ima opravka. Takrat je Tito dejal: «Dragi mož, jaz sem vendar maršal Tito. Le povejte, kaj si želite. Katera koli vaša želja se vam bo takoj izpolnila.»

Titov rešitelj je ob teh besedah ostrmel, nekaj časa pomišljal, se končno opogumil ter s šepetajočim glasom dejal: «Samo eno željo imam. Lepo vas prosim, ne povejte nikomur, da sem vas jaz rešil!»

Posledice potovanja na Severni tečaj.

* * *

NI MOGEL PRISEČI

SODNIK: «Vi ste v tem procesu poklicani kot priča. Toda preden daste vašo izjavo, morate po zakonu priseči, da boste govorili resnico in čisto golo resnico...»

Priča ga takoj prekine: «Oprostite gospod sodnik, to je vendar nemogoče. Jaz sem namreč po poklicu radijski komentator rubrike «Za železno zaveso».

BORCI PRIPOVEDUJEJO O SVOJIH DOŽIVLJAJIH

Borba za Gorico ob premirju z Italijo

Da ni imel titovski «tabor» na Okroglici ničesar skupnega s partizani in Narodno osvobodilnim gibanjem, nam je najboljše potrdilo dejstvo, da se ti ljudje niso spomnili in počastili naših tovarišev, ki so padli na Goriškem ravno v dnevih, ko so se ustanavljale na Vogerskem partizanske brigade.

Spominjam se točno onih dni, ko smo iz bližnjih kraških vasi odpotovali na Vipavsko in se na Vogerskem pridružili potočem primorskih borcev ter skupno ustanovili tiste primorske brigade, ki jih hočejo danes jugoslovanski fašisti proslavljati. Bili so tisti veseli in težki dnevi, posebno za nas mladince sedemnajstih, šestnajstih ali celo manj let. Zgrešena propaganda in trdovratna politična in vojaška nesposobnost titovskih komisarjev, ki so te brigade in istočasno borce vodili, sta v prvi vrsti odgovorni, da je v tistih dneh padlo na Stari Gori, na Volčji Dragi in v goriškem predmestju, na stotine vojaško neizkušenih fantov in deklet. Tako so na primer poganjali drugi bataljon goriške brigade, sestavljen iz napol oboroženih in v orožju neizkušenih ljudi vsak drugi dan v borbo proti

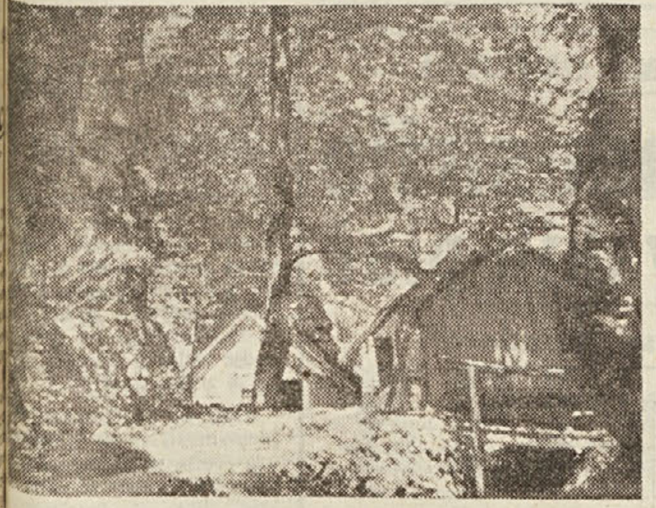

Partizanska bolnica «Franja»

nemškim in italijanskim fašistom zato, ker je šlo za «osvoboditev» Gorice. Vsakokrat so naleteli na dobro izvežbanega in s topovi in oklopnimi avtomobili oboroženega sovražnika. Fantje so padali drug za drugim in napadi so se izkazovali iz dneva v dan vedno bolj nesmiselni, ker so predstavljali za nas samo pobije. Padli so tov. Boris iz Černberga, komandant bataljona, tovarišica Mara iz Konvela, tov. Mario in Fepi Furlan iz Gabrovca, ter nebroj drugih domačih fantov in deklet. Padli so zato, ker je bilo titovsko vodstvo v tistih operacijah nesposobno, izdajalsko in protiljudsko ter ni znalo ceniti, kaj pomeni vsaka žrtev za mladega borca in njegovo družino. Da je tako, nam potrjuje zgoraj omenjena ugotovitev, da se titovski ljudožrci, ki so šli na Okroglico, niso spomnili za te nedolžne padle s tem, da bi jim posvetili minuto molka in obiskali njihove grobove in kraje, kjer so bili ustreljeni vse ogrog Okroglice, od Gorice pa do Černberga.

To so bile prve bridke izkušnje partizanskega življenja. Ko je splošna nemška ofenziva nas je izgnala z Goriškega in so preostalih borcev druge čete se nas je tedaj podalo nad ...tovin in se tam pridružilo drugim tovarišem, s katerimi so šli na Vojsko, kjer smo se vključili v Idrijski odred. Tudi pri tej formaciji so bili doživljaji precej slični onim na Goriškem.

Toda v teh bežnih spominih hočem omeniti neki drugi del partizanskega gibanja. Iz Varnostne patrule Pokrajinskega odbora OF sem bil v določenem trenutku dodeljen kot spremljevalec kontrolorja okrožnih tehnik na Primorskem.

Januarja meseca 1944 pa je POOF določil, da je treba ustanoviti tiskarno na Goriškem in sicer na Vogerskem. Skupno z drugimi šestimi tovariši sem bil za to nalogo poverjen tudi jaz. Pod vodstvom tedanjega tovariša «Strica Markota» in s pomočjo terencev Vogerskega, predvsem tov. Anderla in Petra, smo na Vogerskem, proti Stari Gori, pri «Mamci in Očku» ustanovili prvo partizansko tiskarno na Primorskem. Pregradili smo vinsko klet na polovico, v zidu napravili vožiček ki je služil za vhod, v notranjosti zgradili pregrade za spanje in namestili «Tigel» stroj. Tu smo tiskali prve «Ljudske pravice» s tiskarskimi crkami na Primorskem in drugi propagandni materijal, predvsem pa brošure in letake.

Tiskovine te partizanske tiskarne so bile razposlane po vsej Primorski preko karavelj. Mi smo tiskovine na javki v nočnih urah izročili kurirjem karavlje št. 11 in 12, a oni preko kurirjev drugih karavelj pa na Tolminsko, Vipavsko, Kras in Istro.

Tudi na «Mamco» in «Očka», ki je imel že tedaj preko 80. let, bi se morali titovci na Okroglici spomniti, ako bi bilo v njih še nekaj take poštenosti in zvestobe do stvari naroda, socializma in Sovjetske zveze, kot jo je gojil stari in žilavi «Očka», ko se Nemcev in italijanskih fašistov ni nikoli ustrašil čeravno se je v njegovi hiši, pod nogami sovražnika tiskala «Ljudska Pravica»!

ANGEL BLAZINA

Nebotičnik univerze v Harkovu

Izkušnje graditeljev dvorca znanosti v Moskvi bodo v marsičem vplivale na delo projektantov in graditeljev nebotičnika harkovske državne univerze.

Prostornina novega poslopja bo znašala 311.000 kubičnih metrov. V blokih nove palače bo velika dvorana s 1000 mesti, kabineti in laboratoriji, stanovanja za 600 dijakov, dve športni dvorani, obširna obednica, kabineti za profesorje in predavatelje, učilnice itd.

Srednji blok palače s stolpom bo dosegel višino 28 nadstropij. Od četrtega do dvanajstega nadstropja bo centralna znanstvena knjižnica, ki bo imela več kot dva milijona knjig. Tukaj bodo tudi čitalnice,2 dvorane za poslušanje radia ter kinematografske dvorane.

Največja bolnica v L. R. Poljski

V Varšavi gradijo novo bolnico s 600 posteljami, ki bo najmodernejša in najbolje opremljena bolnica na Poljskem. Veliko poslopje, ki bo zavzemalo 150.000 kub. metrov površine bo med drugim vsebovalo oddelke za otroške bolezni, ženske bolezni in porodnišnico, kirurgijo in urologijo. Obenem bo bolnica vzgledna sekcija instituta za izpopolnjevanje in specializiranje medicincev.

KAREL DESTOVNIK - KAJUH

BOSA POJDIVA DEKLE

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče,
sredi razsanjanih češnjevih vej
sežem ti nežno v dlani koprneče.

Beli so, beli so češnje cvetovi,
temni, pretemni so talcev grobovi.

Kakor ponosni galebi nad vodo,
taki so pali za našo svobodo.

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva med bele cvetove,
v krilo nalomiva češnjevih vej,
da jih poneseš na talcev grobove.

Okrepitev pomorstva je pogoj za procvit gospodarstva

Kje je obtičala resolucija občinskega sveta o vprašanju pomorskih prog? - Potrebna je obširna razprava o tem problemu - Politične spletke proti interesom našega mesta

V dolgih diskusijah o pomorstvu, ki so se vršile v jesenskem zasedanju občinskega sveta, je med glavnimi prevladovala tema, da «proga ustvarja promet». S to trditvijo skoro vseh govornikov se je hotelo dokazati, da ko se vzpostavi redna pomorska služba v določeno smer, se naravno in spontano privabi promet. To je nedvomna resnica, ki so jo nedavne izkušnje v celoti potrdile.

Izhajajoč iz te in drugih predpostavk, je občinski svet na koncu skoro enoglasno izglasoval resolucijo, opremljeno s podrobnim načrtom potreb in sedanjih možnosti našega pristanišča, s katero se je zahtevala vzpostavitev novih pomorskih prog in okrepitev obstoječih

Od tedaj je minulo okrog devet mesecev in čeprav je gosp. župan večkrat formalno obljubil, da bo občinskemu svetu predložil izčrpno poročilo o tem, kako so bile sprejete zahteve omenjene resolucije in o nadaljnjih razvojih tega kočljivega vprašanja, ne vedo danes niti meščani niti njihovi zakoniti predstavniki ničesar o tem.

Med tem je stanje zastalo in mestno gospodarstvo preživlja trenutke težke depresije zaradi česar je želeti, da bo inž. Bartoli, potem ko se je odpočil in osvežil svojega duha, na bodočih zasedanjih občinskega sveta našel čas za izpolnitev obljub. To pa tem bolj, ker ni več «onega», ki mu je, kot kaže, prepovedal pustiti razpravljati v občinskem svetu o vprašanjih pomorstva, in mu zaradi tega tudi disciplina njegove stranke ne prepoveduje več izvrševati lastno dolžnost.

Nova obširna diskusija o vprašanju našega pomorstva je nadvse potrebna in aktualna predvsem zato, ker so najnovejše izkušnje pokazale, kako lažne so trditve sovražnikov Trsta, češ da je Jadransko morje za pomorski potniški in blagovni promet mrtvo, brez perspektiv, brez sedanjih in bodočih možnosti. Odločno zanikanje teh lažnih in zainteresiranih trditev vidimo v gospodarskih uspehih, ki so jih dosegle proge Trst — Južna Afrika (trgovska in ekspresna potniška), Trst — Daljni Vzhod (trgovska), Trst — Brazil — La Plata (trgovska) in Trst — Centralna Amerika — Tihi ocean (trgovska).

Gotovo je, da ni bil dovolj prispevek našega trgovskega emporija za dosego aktivnih gospodarskih rezultatov. Aktiv se z gotovostjo in rednostjo uresničuje z blagom in potniki, ki jih imajo možnost vkrcati parniki z odhodom iz Trsta v raznih drugih jadranskih lukah. Zato ni težko dokazati, da tudi v sedanjih težkih gospodarskih okliščinah ostaja Trst še vedno izvrstna izhodiščna luka za pomorsko službo prekomorskih prog.

Sedaj, ko se je srečno iztekel začetni poskus, sebolj kot kdaj koli prej postavlja nujnost, da naše najvišje gospodarske ustanove, sindikalne organizacije, razne politične oblasti, predvsem pa občinski svet, kot tolmač teženj in skrbi meščanov, vzamejo ponovno v pretres zapleteno in delikatno vprašanje našega pomorstva in ponovno predlagajo merodajnim krogom, da uvedejo ukrepe, ki jih tako dolgo in potrpežljivo pričakujemo in katerih uresničitev ne bi smela več srečavati resnih ovir. Ta preučitev bi morala predvsem upoštevati nagli razvoj pomiritve v mednarodnih odnosih med Zahodom in Vzhodom, v katerega območju se nahaja velik del naravnega zaledja našega pristanišča.

V tem položaju, ki naglo dozoreva, mora biti Trst prisoten in pripravljen kljubovati novim nalogam, ki mu bodo dodeljene. Zato je potrebno, da Trst pripravno okrepi orodje, ki je v preteklih časih omogočilo njegov čudežni gospodarski napredek: pomorstvo. In prav tu se v izključno gospodarsko vprašanje nasilno vrinja politični faktor. Ne bom tu ponavljal, kar je rekel in svetoval predstavnikom zaslužnega Odbora za obrambo pristanišča glavni ravnatelj «Finmare» prof. Dagna. Moram pa opomniti, da so že tedaj, prea tremi leti, obstajala sredstva in volja te mogočne finančne ustanove, da pomaga Trstu. Toda uresničitvi upravičenih teženj Tržačanov so se uprle prikrite in odkrite politične sile.

Žrtev neizprosne borbe, ki se že leta bije v Italiji med svobodnim in finansiranim pomorstvom, je bil prav Trst. Zato je upati, da bo sedaj, ko se je z dobrodošlim ljudskim glasom izpremenilo stanje in odprla pot, to vprašanje rešeno

SALVO TEINER

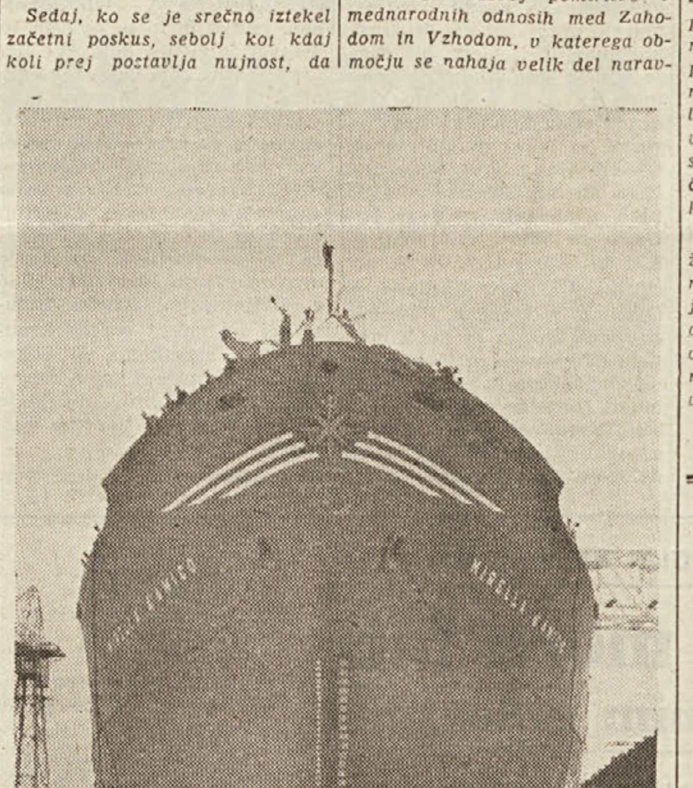

Takega dela vedno bolj primanjkuje tržaškim ladjedelnicam

SONCE IN MORJE
OGROMNA ZALOGA ENERGIJE

Moderna znanost se med drugim bavi tudi s preučevanjem, kako izkoristiti ogromne rezerve energije, ki jih predstavljata sončna toplota in morje. Ze davno so ugotovili, da je mogoče koncentrirati sončne žarke s pomočjo posebnih zrcal in dobljeno toploto izkoristiti v industriji, za taljenje kovin ali jih pa tudi neposredno uporabljati za segrevanje vode pri domačem in kmečkem gospodarstvu.

Že pred drugo svetovno vojno so v ZSSR zgradili posebno sončno peč s toploto preko 300 stopinj, ki je delovala s tem, da se je s pomočjo posebnih priprav za merjenje časa obračala po premikanju sonca. Slično sončno napravo imajo sedaj v Taškentu pri institutu za sončno energijo, kjer so že zelo razvili tovrstna preučevanja. Edina napaka teh naprav je doslej ta, da se od vse toplote, koncentrirane skozi posebna parabolična zrcala, le okrog 10 odstotkov pretvori v uporabljivo energijo. Kljub temu pa topijo na ta način že najbolj trde kovine. Pred par meseci so tudi v Pirenejih v Franciji postavili ogromna zrcala ,s katerimi bodo pridobivali sončno toploto in jo uporabljali za taljenje kovin.

V Kaliforniji, Floridi in Egiptu pa imajo že par let okrog desettisoč zelo preprostih naprav, s katerimi segrevajo vodo za domačo in kmečko uporabo. Na vrh strehe položijo počrnjen pločevinast valj, v katerega se po posebni cevi steka voda, ki se v valju segreje in se potem po drugi cevi odteka v hišne prostore. Naprava je navadno pokrita s stekleno škatlo, s čimer se še povečuje toplota, ker steklo privlači in koncentrira sončne žarke. Seveda so te naprave opremljene z drugimi pomožnimi napravami za segrevanje vode ob hladnih in oblačnih dnevih. Ta način segrevanja vode s pomočjo sončne toplote je neprimerno cenejši kot vsako olje, elektrika ali plin. Te naprave so dosegle precejšnjo učinkovitost in izkoriščajo 40 odst. sončne toplote.

Ob izredno visoki temperaturi se v peči topijo celo kovine.

Tudi morje je predmet preučevanja raznih znanstvenikov. Neprestano dviganje in padanje morja v krajih, kjer plima in oseka dosežeta razliko najmanj 10 metrov je dalo povod za nova dognanja. Posebno v Franciji so že zasnovali načrte za postavitev električnih central z ogromnimi turbinami na morski pogon. Postopek za te centrale je zelo preprost: na primerni obali ali morskem rokavu se zgradijo jezovi, tako da se ustvari velik bazen. Ko se morje dvigne nad jezove, bazen napolni.

Kadar morje pade, se bazen s posebnimi napravami izprazni in slapovi, ki nastanejo pri odtekanju vode, služijo za poganjanje turbin. Edina pomanjkljivost teh novih načrtov je v tem, da se bazeni le občasno napolnijo. To je pa mogoče nadoknaditi s tem, da se enaka električna centrala zgradi na drugem kraju, kjer se plimovanje pojavlja par ur pozneje. Tudi z dvojnimi bazeni je mogoče uresničiti to novo zamisel.

Na vsak način vodijo vse te iznajdbe tehnikov in znanstvenikov do počasnega pridobivanja novih virov energije, kar prinaša izpreminjanje in izboljšanje proizvajalne dejavnosti in s tem izboljšanje življenjske ravni vsega človeštva.

Hotel je povečevati silo ZDA

4. julija, ob narodnem prazniku Združenih držav Amerike, je ameriška revija «United States News and World Report» objavila na naslovni strani sliko zemeljske oble obvito s tremi trakovi. Na prvem traku je napis: «4. julija 1933. Oborožene sile ZDA so v treh tujih državah» Na drugem je bilo pisano, da so bile 4. julija 1943 njihove oborožene sile v 39 državah; na tretjem pa, da so leta 1953 ameriški vojaki v [illegible] tujih državah. Duhoviti publicist je mislil, da bo s tem povečeval silo ZDA, pa je v resnici pokazal je vso napadalnost ameriškega imperializma.

Sprehod po podeželju

OPČINE

Pri nas na Opčinah se gode prečudne stvari. Lansko jesen in letošnjo pomlad je precej naših revnih delovnih ljudi vložilo prošnjo na tržaško občino, da bi jim dodelila mali prostor občinske gmajne, kjer bi si sezidali stanovanje. Cena je bila ugodna; približno 200 lir za kvadratni meter. Ko so na občini videli toliko prošenj, so ceno povišali kar na 500 lir, kar je vsekakor preveč za navadnega delavca in njegove borne prihranke. Za tem povišanjem ne tiči pohlep po zaslužku, kot bi kdo mislil, temveč se skriva tu drug, bolj tehten razlog. V šovinističnem gnezdu, ki ga predstavlja tržaška občina prevladuje geslo: Slovencu ne dati sveta. Saj vidimo s kakšno lahkoto dodeljujejo najboljšo gmajno, na najlepših položajih, za gradnjo stanovanj za begunce.

Druga zadeva so lepe senožeti pod električno centralo ob novi avtocesti. Pred približno štirimi leti so tu, ne da bi nikogar vprašali za dovoljenje, zgradili ogromno športno igrišče in pobrali sveta okoli 7 ha. Vsi ustmeni in pismeni protesti so bili zaman; prizadete so tolažili le s tem, da jim bodo izplačali odškodnino. In komaj te dni je prišel predstavnik Real Estate Office iz ul. Genova 9, ki ima to zadevo v rokah in ponudil prizadetim kmetom 230 lir za kv. meter razlaščene zemlje. Tukaj vidite razliko: ko prodajajo zemljo, ki ni njihova, ker je jusarska, 500 lir, ko si pa prilastijo najlepše senožeti, hočejo plačati 230 lir. Pri tem pa niti ne upoštevajo, da je naš kmet izgubil tekom štirih let ves pridelek in utrpel približno 6 milijonov škode. Najhujša izguba je seno, kar se odraža na naši živinoreji.

Tako skušajo uničiti našega kmeta, naše kmetijstvo in z njim našo besedo, našo kulturo in naš narodni obstoj na splošno.

Openc

RICMANJE

Uredništvo «Dela» nam bo oprostilo, in nam bilo, kot do sedaj naklonjeno, ako še enkrat odščipnemo našemu listu kotiček, da obravnavamo ponovno vprašanje prevoznih vezi med našo vasjo in mestom.

Točno vemo, da je zet gospoda Ferjančiča že nekajkrat zagrozil, da ne bodo njegovi avtobusi prevažali našega lista, ako se bo v njem pisalo o žalostnih primerih, ki jih preživljamo z njegovo prevozno mrežo. Toda ta grožnja nima opravičila, predvsem zato, ker se nerednosti na progah, ki jih g. Ferjančič vzdržuje še vedno ponavljajo. To so nerednosti, o katerih je bilo že mnogo pisanja in govorenja. Zato se «Delo», kot edini list, ki zastopa naše zahteve, ne more izogniti prošnji, da še enkrat tolmači naše nezadovoljstvo glede prevozov v mesto in obratno. Ko človek vstopi v Ferjančičev avtobus, ni nikoli siguren ali bo prispel do cilja kamor je namenjen ali ne. Dogaja se namreč še vedno da se «korjera» enostavno pokvari na cesti (ali se kaj polomi, ali pušča nafta, itd.) in potniki morajo pešačiti ali pa čakati na drugi prevoz cele pol ure. Istočasno hočemo naznačiti neolikano in nepravilno obnašanje nekaterih sprevodnikov, ki so do takega obnašanja prisiljeni od prevelike obremenitve pri delu; dogaja se celo, da mora en sprevodnik opraviti dolžnost kar na treh avtobusih, ki istočasno odidejo iz Trsta v Ricmanje, Dolino in Osp.

Torej ,ne samo s potniki, temveč tudi z osebjem, je ravnanje g. Ferjančiča nepravilno in obsodbe vredno. Zato naj se g. Ferjančič nikar ne zgraža nad «Delom», temveč naj popravi nedostatke napram ljudem, ki so mu prinesli precej milijončkov v žep.

Potnik iz Ricmanj

STANOVANJSKO VPRAŠANJE SE STALNO SLABŠA

ZA 169 NOVIH STANOVANJ JE BILO VLOŽENIH 8.569 PROŠENJ

Tržaško časopisje je te dni objavilo seznam oseb, ki jim je bilo nakazanih 169 novih stanovanj ustanove IACP (Istituto Autonomo Case Popolari) na Greti in Pončani. Stanovanja so bila dodeljena na podlagi točkovanja, ki ga je za to določila posebna enotna komisija.

Ne bomo se tokrat spuščali v kritiko o načinu ugotavljanja realnih potreb prosilcev in odmerjanju točk, pač pa hočemo nakazati nekaj važnih ugotovitev praktičnega značaja.

Vloženih je bilo namreč 8.569 prošenj, to je skoraj 2.000 več kot lansko leto. Že to je dokaz, da se je stanovanjsko vprašanje še poslabšalo in da se stalno slabša.

Predvsem je treba ugotoviti, da so bila do danes stanovanja, ki jih gradi IACP, dostopna kateremu koli prosilcu, bodisi Tržačanu, kakor tudi beguncu. To je omejevalo vsako možnost, da bi krajevno prebivalstvo brez strehe končno lahko uredilo svoj stanovanjski problem. Ker je dotok beguncev v stalnem porastku, je šlo vse to na škodo Tržačanov. Sedaj pa je bila vendar le sprejeta zahteva brezdomcev, da se dodeljevanje stanovanj IACP omeji na krajevne prosilce, dočim naj begunci konkurirajo za tista stanovanja, ki se postopoma gradijo izključno za njihove potrebe s finančno podporo italijanske vlade. Na ta način se je odstranilo dvoumno stanje, ki je dalo pogostoma povod sovraštvu med stanovanja potrebnimi prebivalci.

Po drugi strani pa je treba pojav vedno večjega povpraševanja po stanovanjih pripisati dejstvu, da je začelo število sodnih izgonov naraščati z vznemirljivo naglico. Danes je v teku kakih 1.740 sodnih izgonov; približno 80 družin je že na cesti in to na podlagi nečloveške razsodbe. Razen tega bomo imeli s 1. januarjem nadaljnjih preko 2.000 sodnih izgonov, ki bodo na škodo istega števila družin. Slednje niso imele dovolj denarja, da bi kupile stanovanje v kondominiju in zato jih novi lastniki mečejo na cesto. Problem sodnih izgonov nudi naravnost tragično sliko:. za bodočnost se kaže perspektiva, da bo ostalo na cesti kakih 4.000 družin poleg tistih, ki so jih že izgnali sodnim potom iz stanovanja in so morale prenočevati pod oboki cerkve Sv. Antona, mestne palače in drugje.

Imamo nadalje stotine in stotine mladih parov, ki si ustvarjajo novo družino in so kot taki potrebni stanovanja.

Poleg vseka kar smo navedli, pa je treba vključiti še drugo vprašanje in sicer problem prepočasne gradnje novih stanovanj in nezadostna vladna nakazila za nove stanovanjske gradnje.

Povišati je treba torej vladna nakazila. Občina mora s svoje strani poskrbeti — kot je bilo sklenjeno — za najetje posojila v znesku dveh in pol milijard lir, s katerim bi se lahko zgradilo najmanj 1.200 ljudskih stanovanj. Zavodi za socialno zavarovanje, kot INPS in INAIL pa naj gradijo stanovanjske hiše za svoje člane. Najemnine morajo biti seveda dostopne njihovim finančnim možnostim. Nadalje je treba izvesti zaporo nad sodnimi izgoni in sicer za nedoločeno dobo, to je dokler se stanje ne bo v resnici izboljšalo. Treba je obenem prilagoditi zakonodajo o najemih in podnajemih stanovanj, ker sedanja ne ščiti niti najmanj koristi stanovalcev.

To so zahteve, ki jih postavljajo brezdomci in z njimi vse prebivalstvo.

C. T.

Ce se ne bodo oblasti resno pobrigale za stanovanjsko vprašanje, se bo v takem položaju znašlo tisoče družin.

Cvetje v jeseni

Ivan Tavčar

XVII.

V Danijelu je vse kipelo, nazaj udariti pa ni smel. Zatorej je Presečniku «ušel» ter izginil od dela, da niso vedeli kam. Moral sem jaz njegovo delo opraviti, ker gospodar vsega ni zmogel.

Potekel je prvi dan, a Danijela od nikoder; tudi drugi dan se je bližal koncu, ali Danijela še vedno od nikoder! Bili smo že pri večerji, ko jo prilomasti v hišo. Sedel je takoj pri vratih na klop pod sklednik ter pregovoril: «Le eden naj mi katero reče!»

Škripal je z zobmi in srdito stezal roke kvišku. Zadel je ob žličnik na steni, da se je sprožil ter padel po tleh. Žlice in kuhalnice so letele na vse strani. Liza je vstala od mize, pobrala žličnik in kar se je bilo iz njega raztreslo. Pri tem ni spregovorila besedice, kar je hlapčeta še bolj stogotilo.

Škripal je: «Tàko bo mene tolklo! Le čakaj, saj boš enkrat moja žena! Ti! Ti!» Liza je pobrala svoje reči ter jih odnesla v vežo.

Če tepe mož svojo ženo, to sicer ni lepo, ampak sramotno ni kot tedaj, če udariš tujo žensko!

Tisti večer je jedel z nami karlovški Anžon, znana prikazen v pogorju. Iz karlovškega mlina mu je bil oče izgovoril strm in malo rodoviten breg, bratje pa so mu pomagali, da je na tem bregu postavil leseno kočo, v kateri je prebival. Kar je potreboval, si je s trudom pridelal v teh svojih melinah, ker je vsako leto prekopal nekaj ledine. Ostalo pa mu je še toliko senožeti, da je redil kravico v hlevu.

Postranskega zaslužka si je pridobival s tem, da je hodil na Tolminsko po nože in nožičke, če je dobil kako naročilo. Bil je velik čudak, ali ljudje so ga radi imeli. Tudi k Presečnikovim je zahajal in umelo se je, da mora sesti za mizo in jesti. Prihajal ni samo radi tolminskih nožičkov, prihajal je tudi radi Lize. Star je bil nad petdeset let, in njegova večna želja je bila, da bi mu Bog prikazal ženico, ki bi malo jedla — glavno je moral snesti sam, ker je visok kot hrast in širok kot hiša — in veliko delala. Tudi otrok je hotel imeti, ker je zakon zato vpeljan, da se dobe otroci, kar vam je, častite gospe, komaj znano.

Karlovski Anžon je bil tisti večer gospodarju prinesel naročeno nožičko, po katero je bil «bruhnil» na Tolminsko,. Lizi pa ruto rumenih hrušk, po katere je bil «bruhnil» na Cerkljansko. Že nekaj let sem je prinašal Presečnikovi dekli te hruške in upal je, da ji polagoma z njimi omehča srce, da postane njegova žena. Liza je leto za letom hruške pohrustala, kozavega svojega Danijela pa vendarle ni hotela pustiti. Vzlic temu je gojil Danijel grdo jezo na Anžona in tudi ta večer je prišel prejkone samo zategadelj domov, ker je slišal, da je oni v hiši. Ni se mu videlo previdno, puščati Lizo sàmo s snubačem, ki je imel njivo, kočo, «hlev in kravšeta».

Ko se je Liza zopet vrnila v hišo, je hlapče znova zakričalo:

«Le čakaj, ko boš moja, potlej boš videla, kdo bo tepel v hiši, stara rejta ti!»

Oglasil se je Anžon počasi in važno:

«Z žensko se tudi lahko drugače govori, jaz bi dejal.»

To je Danijela močno razpalilo:

«Kaj se boš ti zame menil! Jaz bi dejal,» —tu je oponašal karlovškega govorico — «da človek lahko kaj stakne!»

Ker je bilo še nekaj v skledi, je karlovški parkrat zajel, nakar je počasi položil žlico na mizo. Nato je brez jeze in z največjo mirnostjo odgovoril:

«Ce te Liza zato jemlje, da jo vsak dan otepeš s polenom, me malo briga. Ce te res vzame, bom vsaj vedel, da ni tako pametna, kot sem mislil. Če se hoče na vsak način na poleno možiti, je to njen prav! Tako je!»

«Molči!» se je penil Danijel. «Molči, ti prekleti gorjanec, če ne — !»

In zopet je mirno odgovoril Anžon:

«Kaj: če ne? Poglej vendar,» — tu je dvignil svojo desnico, veliko kot čoln — «kaj bodo govorile množice, če prideš pod tako roko. Pogineš kot glista pod podplatom! Obdrži torej svoj «če ne» zase. To je pametna beseda!»

Anžon je medtem zvlekel grohot svojega telesa izza mize ter se je postavil sredi hiše.

Hlapče se ni dalo potolažiti:

«Jaz naj bi tebi molčal?! Prid' sem, pa kmalu zveš, koliko velja moj «če ne». Vsakega naj bi se že bal!»

Anžon je pristopil:

«No, no, kaj pa bo, no?»

V hipu je tičal Danijel v njem.

«Poglej ga,» je govoril Karlovški počasi, «v me je bruhnil! Ti žival ti!» Z obširno svojo roko ga je brez težave dvignil in vzdignil proti stropu, nakar ga je spustil, da je Danjel z vso težo svojega pijanega telesa tlesknil po hišnem tlaku. Oni pa se je zasmejal: «Zdaj vem, koliko velja tvoj «če ne»!

Danijel je sicer težko padel, a zgodilo se mu ni nič. Takoj je zopet stal na nogah in bliskoma je imel v rokah dobro nabrušeno tolminsko nožičko.

Ženske so od strahu zavpile in Boštjan je zakričal izza mize: «Z nožem ne!»

Samo Anžon se ni razburil. Boštjanu je spregovoril: «Malo počakaj!» Nato se je obrnil proti Danijelu:

«Torej z nožičko, z nožičko me češ, s tisto, ki sem ti jo jest s Tolminskega prinesel. Poglej no! Ali misliš, da za take reči bruham na Tolminsko? Poglej no!»

Dasi so bili Anžonovi udi kakor hlodi, ki se dajo le težko in neokorno gibati, je vendar s čudovito hitrostjo s svojo levico ujel Danijela za roko ter ga z desnico parkrat lopnil po nji, rekoč:

«Boš izpustil nožičko, ti hudnikovec ti!»

Ker Danijel ni takoj izpustil, ga je s svojo roko samo parkrat kresnil po prstih, da jih je takoj kri podplula in da je nožička zarožljala po deskah. Nato ga je obrnil in mu z nogo pomagal, da je odletel na klop pod sklednik; tam je pričel hišni hlapec škripati in — jokati, kakor je to navada starega pijanca.

Anžon je pobral nožičko ter jo položil pred Boštjana na mizo: «Ne dajaj takega otroku!»

Obrne se k Lizi:

«Čakaj, Liza, kaj sem že hotel reči? Vidiš, nič se ti ne lažem, pšenica je bila letos dobra in čedno se je mlatila. Proti krompirju tudi ni kaj reči in fižol je bil poln, kakor bi norel. Vse to je res in fruge je bilo pri hiši, da bi lahko vojska živela od nje. Zdaj pa poslušaj! V nedeljo bom pri deseti maši v Poljanah. Nekaj prej bom bruhnil od doma, da se pogovorim z gospodom Jernejem. Ce ti je všeč, pa pridi še ti. Morda bova že pri deseti maši prvič oklicana. Množice bodo malo. govorile, pa bo še zmeraj bolje, kot bi se s polenom svatovščina klepala. Ce nočeš, pa pusti! A povem ti, da hrušk potem tudi ne bom več nosil. No, pa lahko noč!»

S temi besedami je odšel.

Pod sklednikom je bil Danijel med jokom in škripanjem zaspal. Ker se Liza zanj ni zmenila, ga je morala mati spraviti v slamo.

(Sledi osemnajsto nadaljevanje).

TU PA TAM...

KDO JIH JE POSLAL — *Iz slovenskega «Piccola» zvemo, da je Titler sprejel v nedeljo «delegacijo predstavnikov prebivalstva devinsko-nabrežinske občine». Pomislite, nič manj, kot «predstavnike» prebivalstva. Ti mandelci so se zahvalili možu brhke Jovanke za «dosedanjo pomoč, ki jo je Jugoslavija nudila tržaškim Slovencem». Smo pa res radovedni, kakšna naj bi bila ta «pomoč»? Morda pa so se hoteli «predstavniki» zahvaliti za mastne plače, ki jih prejemajo tržaški titovski nebodigatreba in s katerimi pošteni tržaški Slovenci nimajo nič skupnega, kot nimajo nič skupnega z beograjskim ducejem. Iz «Piccola» zvemo še, da je Tito «obljubil» svoje «zanimanje» za vsa predložena vprašanja. Kako se bo «zanimal», to je seveda druga «štorja». Verjetno najmanj toliko, kot Zemljak pri Wintertonu za nabrežinske dvojezične napise.*

Ko bodo nabrežinski občani zvedeli o romanju k duceju, se bodo pač vprašali, kdo so vendar ti «predstavniki». «Piccolo» jih je namreč sramežljivo zamolčal. Pa jih bomo navedli mi, kot jih navaja «Slovenski poročevalec». Nabrežinci bodo vsaj vedeli, kdo se je šel zahvaljevat beograjskemu duceju za njegovo... štirinajsto «rešitev» tržaškega vprašanja. Evo nepoklicane troperesne deteljice: Janko Furlan iz Šempolaja, Josip Škrk iz Trnovce in Lavra Godnič iz Nabrežine. Kje pa je obtičal Srečko Colja? Ali so ga «štrafali» zaradi zadnjega ponesrečenega «množičnega» zborovanja v Nabrežini?

AGNELETTO, BARTOLI, PELLA ET CO — *Gospod dr. Agneletto se torej za «uresničenje STO» obrača na «vlado matične države Jugoslavije». In to ni prvič, radovedni pa smo, ali bo to zadnjič. Tudi Pella in tržaški župan se ob vsaki priliki z rotečim glasom in sklenjenimi rokami obračata do Angležev in Američanov v «plamtečem» pozivu, naj spoštujejo... tristransko noto. V bistvu ni torej med prvim in drugimi nobene razlike. Vsi se obračajo ravno do tistih, ki so z dejanji dokazali, koliko jim je še ležeče na mirovni pogodbi oziroma tristranski noti. Smo pa res radovedni, kakšne «argumente» bo sedaj privlekel na dan dr. Agneletto, ko mu je dal Tito v nedeljo s svojo «14. rešitvijo» menda dovolj jasen dokaz, kako se «vlada matične države» drži mirovne pogodbe. Kar se pa tiče italijanskih nacionalistov mislimo, da je bil zadnji odgovor Dullesa dovolj jasen. Sicer pa ne verjamemo, da bi bil dr. Agneletto tako naiven in da misli resno na to, kar govori in piše. Po drugi strani morda res misli, da so tržaški Slovenci taki butci, da bi še verovali v odkritosrčnost njegovih «prizadevanj» za uresničitev STO.*

ČE BI JIH IMELI TITOVCI TOLIKO — *Za slov. «Piccolo» je bilo torej zadnje množično zborovanje na terasi Ljudskega doma v ul. Montecchi seveda «neuspeh». Čeprav so se titovski pisunčki tiščali v svoji luknji kot podgane, vam vedo povedati, da «smo spravili skupaj nekaj ljudi». Prepričani pa smo, da, če bi imeli titovci na svojih zborovanjih teh «nekaj ljudi», bi «Piccolo» gotovo pisal, da jih je bilo... desettisoč, kot za Merčedol. Mi pa smo objektivni in se zadovoljimo z nekaj tisoči, kot jih je v resnici bilo. Titovske strahopetce je taka množica seveda spravila iz ravnotežja, ker množic niso vajeni. Če hočejo videti nekaj več ljudi na svojih «manifestacijah» morajo šele romati v Jugoslavijo, poklicati na pomoč vso Udbo in celo samega duceja.*

Proti davčnim poviškom

Prebivalci Lonjerja in Podlonjerja so te dni poslali consкemu predsedstvu in upravnemu občinskemu odboru odločen protest proti zadnjim povišanjem davkov. V protestu ugotavljajo, da ti novi ukrepi najbolj obremenjujejo manj premožne sloje, ki že itak težko živijo ter zahtevajo, naj tržaški občinski svet uvede novo finančno politiko po načelu: «kdor več ima, naj več plača».

Pismo je bilo opremljeno z 217 podpisi.

V MESTU IN DELO NA PODEŽELJU

VEČ TISOČ LJUDI JE V TOREK NA ZBOROVANJU OBSODILO TITOVCE

"Rinaldi" in "Cankar" sta bila sodno izgnana - Ogorčenje prebivalstva in prepričanje v skorajšnjo vrnitev - Govori Vidalija, Bernetičeve, Pogassija, Radicha, Blažine, Casalijeve - Titovci so se v strahu poskrili

Nova podlost se je pridružila vsem zločinom, ki so jih izvršili titovci na Tržaškem in za katere bodo morali odgovarjati pred ljudstvom. V sredo zjutraj se je na sedežu kult. krožka «Rinaldi» in PD «Cankar» predstavil sodni eksekutor v spremstvu titovskih predstavnikov, ki so se ga krčevito držali, ker so se pač bali, zavedajoč se svoje krivde, da bodo zleteli po stopnicah.

Tako so se titovci s pomočjo «italianissimih», proti katerim se vsaj z besedami toliko zaganjajo, polastili sedeža, ki ni in ne more biti njihov, ker je bil zgrajen od ljudstva za potrebe ljudstva.

Titovci so s pomočjo policije, sodišč in svojih provokacij iztrgali ljudstvu več sedežev, med katerimi tudi proseškega in lonjerskega. Sedaj jim je s pomočjo svojih zaveznikov italijanske narodnosti uspelo izgnati krožek «Rinaldi», ki so ga 1946. izgnali prvič Angloamerikanci, ter društvo «Cankar». Ljudstvo Sv. Jakoba je ogorčeno za to podlost. Ljudstvo Sv. Jakoba je pa istočasno gotovo, da bodo titovci le malo časa uživali sad svoje tatvine in da bodo morali prav kmalu prepustiti zakonitemu lastniku ne samo sedež Rinaldija in Cankarja, marveč vso stavbo.

Naj si titovci ne mislijo, da so močni, ker uživajo podporo Anglo-amerikancev, sodišč, policije itd. To nič ne de. Naj se spomnijo 8. septembra in neslavnega konca Mussolinijeve diktature. Konec pride, ko si ga ljudje najmanj pričakujejo. Tako kot z Mussolinijem se bo zgodilo tudi s Titom in njegovo tolpo poklicnih rokovnjačev. Takrat bomo videli, kam bodo šli ti ljudje, ki imajo na čelu vtisnjen pečat zločinstva in ki jim policisti, sodišča in sodni eksekutorji služijo kot edini «argument» proti naprednemu gibanju.

V znak solidarnosti z obema krožkoma, ki jim je titovska tolpa ukradla sedež, je bilo v torek zvečer veliko zborovanje, ki se ga je udeležilo na tisoče in tisoče ljudi. Obe terasi Ljudskega doma v ul. Montecchi, hodniki in stopnice ter cesta ulice Montecchi in Giuliani pred stavbo so bili natrpani s poslušalci, ki so hoteli ob tej priliki izraziti svoje ogorčenje proti titovcem, ki so se ob tej priliki poskrili kot miši v svoje luknje in si niso upali pomoliti niti nosu iz svojih sob, katerih vrata niso samo zaprli, marveč celo zabarikadirali od znotraj. Najbolj zanimivo pa je bilo dejstvo, da so se naši fantje morali razvrstiti pred vrati titovskih sob ter miriti ljudi, ki so v svojem ogorčenju hoteli obiskati titovske strahopetce. Tako se je torej zgodilo, da smo jih morali mi braniti pred ljudskim ogorčenjem!

Na terasi pri Sv. Jakobu je bilo prisotnih več domačih in tujih novinarjev, ki so prišli, da poslušajo mnenje tovariša Vidalija v zvezi s tržaškim vprašanjem.

Zborovanju je predsedoval tov. Šiškovič. Solidarnost sindikatov je prinesel tov. Radich, SHPZ tov. Blažina, komunističnih svetovalcev tov. Pogassi, demokratičnih žena tov. Marija Casali. Tov. Bernetičeva pa je v svojem govoru razgalila bistvo titovskega režima, sovražnika kulture in napredka.

Sprejet od viharnega ploskanja je nato spregovoril tov. Vidali, ki je posvetil svoj govor titovskim in rimskim nacionalističnim manifestacijam, titovskim podlostim proti demokratičnemu pokretu, katerim smo že precej časa vajeni, ter Titovemu govoru in sedanjemu stališču obeh partnerjev glede tržaškega vprašanja.

Tov. Vidali je poudaril, da se bomo v sedeže Rinaldija in Cankarja vrnili in da titovski režim ni tako močan kot zgleda, čeprav dobiva pomoč v orožju, denarju in potuhi s strani ZDA in Anglije. Dejal je, da je Tito v Okroglici podčrtal, da se odreka mirovni pogodbi in da stoji na stališču rimske vlade: zahteva vse STO zase. Stališče obeh partnerjev pomeni, da hočeta priti s pomočjo svojih gospodarjev do sporazuma, ki naj bi na našo škodo rešil to vprašanje. Edina možna rešitev je danes ustanovitev STO, v podrejeni vlogi pa predlaga začasno civilno upravo Varnostnega sveta, ki nas bi vsaj rešila pred nevarnostjo beograjskih in rimskih danunciad.

S prepevanjem borbenih pesmi so prisotni le začasno zapustili od titovcev ukraden sedež, ki so se v zavesti lastne krivde še bolj potuhnili po svojih mišjih luknjah.

ČE SI BO TITO PRIKLJUČIL VSE STO

Kaj bo z našo podeželsko mladino

Mladinci in mladinke STO! V nedeljo je diktator Tito, v teku uprizorjene manifestacije izrazito fašističnega značaja, ki zveni kot žalitev partizanskega gibanja ponovno izjavil, da ne namerava spoštovati mirovne pogodbe in zahteval za Jugoslavijo vse Ozemlje ter internacionalizacijo mesta Trsta.

Mladi Slovenci in Italijani! Ti predlogi predstavljajo največjo nevarnost za bodočnost vse mladine.

Njihova uveljavitev pomeni:

ZA TRŽAŠKO MLADINO: **da bi bila prisiljena živeti v mestu, ki bi ga obkoljevale jugoslovanske čete, pod stalno navarnostjo, da ga slednje zasedejo; v mestu, upravljanem po tujcih, ki bi ga spremenili v središče korupcije, špijonaže, kjer bi se morala mladina posvečati tihotapstvu in zločinstvu, da se preživi;**

ZA MLADINO PODEŽELJA: **da bi morala prekiniti vse vezi z mestom, zapustiti delovišča in učenje, prijateljske zveze in biti obsojena, da živi težko življenje, v pomanjkanju in bedi, kot mora živeti jugoslovanska mladina.**

ZA MLADINO CONE B: **da bi bila obsojena trpeti za vedno pod titovskim terorjem, ki ga že toliko let prenaša dočim bi se morali mladi begunci vdati v usodo in se ne vrniti več na svoje domove.**

Mladinci in mladinke! Zveza komunistične mladine vas poziva, da se združite ,da okrepite borbo proti beograjskim nakanam in hlapčevski politiki italijanske vlade, proti vsaki obliki šovinizma, za slovensko-italijansko bratstvo, zahtevajoč bolj kot kdaj koli prej uveljavitev mirovne pogodbe, ki je edini miroljubni izhod iz sedanjega stanja.

Dokler pa to ne bo uresničeno, zahtevajmo enotno civilno upravo za vse STO, da se tako vzpostavijo v obeh conah človečanske pravice in demokratične svoboščine, da se zagotovi našemu prebivalstvu bodočnost gospodarskega in socialnega napredka.

ZVEZA KOMUNISTIČNE MLADINE STO

Pohitimo s podpisovanjem zahteve za civilno upravo

Akcija zbiranja podpisov na zahtevo po enotni civilni upravi se vedno bolj širi.

Tako so partizani miru iz Arzenala poslali svojo prvo zbirko 434 podpisov, posamezni meščani so zbrali 162 podpisov, v Medjivasi doslej 42, v Briščikih pa 50 podpisov. V Miljah so nabrali nadaljnih 93 podpisov in s tem dosegli 4.011, pri Sv. Alojziju so pa z novimi 372 dosegli 828 podpisov.

Zadnje čase se je stanje poslabšalo. Nove nevarnosti pretijo našemu Ozemlju. Zato je dolžnost vseh, ki jim je pri srcu razvoj našega mesta v miru in prijateljstvu z vsemi narodi, da podpišejo zahtevo za imenovanje enotne civilne uprave!

Prijave za družinski davek

Kakor smo že poročali, zapade 20. septembra t. l. rok za prijavo dohodkov za odmero družinskega davka. Prijavo morajo predložiti vsi družinski poglavarji, ne glede ali doseže njihov letni dohodek minimum za odmero davka. Kdor ni prejel na dom zadevnega obrazca, ga mora dvigniti v občinskih uradih v ul. Malcanton št. 3 ali ul. Procureria št. 1, kjer se obenem vloži prijavo. Uradi so odprti vsak dan od 8.30 do 13 in od 17. do 20. ure.

Kdor stanuje v Bazovici, na Opčinah, v Trebčah, Padričah, Gropadi, Banah in na Konkonelu lahko vloži prijavo v uradu občinskega delegata na Opčinah, Narodna ulica 9. Za Prosek, Kontovel in Križ pa se vlagajo prijave pri občinskem delegatu na Proseku.

Za vse podrobnejše informacije kakor tudi za izpolnitev prijave je na razpolago Zveza malih posestnikov v ul. Zonta 2, I. Urad je odprt od 8.30 do 12 in od 15.30 do 19. Za izpolnitev prijave je treba prinesti s seboj osebno izkaznico družinskega poglavarja, kartelo o davkih za 1952-53, izjavo delodajalca o plači od 1. 8. 1952 do 31. 9. 1953. Kdor je lastnik motornih vozil mora prinesti tudi zadevno knjižico.

Konferenca ZDŽ za slovenske žene

Zveza demokratičnih žena STO organizira za petek, 18. septembra ob 15.30 v krožku »Kraljič« (Dom pristaniških delavcev, I. nadstr.) zanimivo predavanje tov. Vlade Bidovec - Morane o «Vzgoji otrok doma in v šoli». Vabljene so vse slovenske matere in žene

TEKMOVANJE V „MESECU DEMOKRATIČNEGA TISKA"

Širjenje v VI. tednu

DELO

Novi bralci, ki so jih pridobili prejšnji teden tovariši v **DOLINI**, so kupili tudi ta teden naš list in se o njem pohvalno izrazili. V vseh vaseh dolinske občine so se obiskale nove družine, kar nam daje dobre izglede za bodoče tedne.

Na **OPCINAH** so razprodali 10 izvodov več kot prejšnje tedne, tako da so v določenem trenutku zmanjkali izvodi, ki so bili poslani za to vas.

NABREZINA se dobro drži, kar se tiče pozicij, ki jih je dosegla še pred nekaj tedni. Sedaj ima tudi Nabrežina stalno in dobro organizirano širjenje tiska.

Naprej tovariši za dosego postavljenih ciljev, da bomo v prihodnjih številkah lahko poročali o novih uspehih tudi glede drugih vasi!

l'UNITÀ

Na prvem mestu je sekcija **Sv. Jakoba** s 127 odst., kar pomeni, da je že presegla svoj cilj. Sledijo Curiel, Sv. Ivan, Skoljet, Lonjer in Barkovlje.

V **dolinski občini** se je povečala razprodaja s pridobitvijo novih bralcev med tamkajšnjimi italijanskimi družinami.

Na **Opčinah** so razprodali 45 izvodov nedeljske izdaje.

LAVORATORE

Na prvih mestih so Sv. Alojzij, Sv. Ana in Magdalena, ki jim sledijo druge sekcije, katere so tudi dosegle dobre uspehe.

Novi značaj «Lavoratora» je bil z zadovoljstvom sprejet tudi na podeželju in to še posebno s strani športnikov.

Kar se pa tiče širjenja ilustriranih revij, se je razprodaja zvišala za 415 izvodov.

V CRDA GROZIJO Z NOVIMI ODPUSTI

Splošna stavka industrije za povišanje delavskih plač

Nadaljnje stavke v čistilnici „Esso Standard"

V sredo popoldne je bila v našem mestu splošna dveurna stavka vseh delovnih kategorij industrije. V vseh tovarnah, podjetjih in deloviščih so delavci zapustili delo dve uri pred zaključkom delovnega urnika in dali s tem prvo opozorilo industrijcem. «Confindustria» je namreč odbila predlog obeh sindikalnih organizacij za začetek razgovorov o ekonomskih zahtevah, ki so jih postavili delavci. Gre za pereče in neodložljivo vprašanje uravnovešenja delavskih plač z življenjskimi stroški. Industrijci se hočejo seveda izmuzniti. Že začetkoma so pokazali, da se nočejo sploh razgovarjati o tem problemu, ki je pa za delavce življenjske važnosti.

Kompaktnost in enotnost, ki je prišla v tej splošni stavki do pravega izraza, pa mora biti delodajalskim krogom v resen pomislek. Delavci so dali šele prvo svarilo, ki mu bodo po potrebi sledila še druga in nedvomno ostrejša.

Tudi v čistilnici «Esso Standard» so bile od sobote do četrtka kar štiri stavke. Dočim prihaja 12 odpuščenih delavcev normalno na delo, so vsi ostali odločni v obrambi prizadetih tovarišev. Tudi v tem podjetju mora ravnateljstvo nujno računati z borbenostjo in vztrajnostjo delavcev, ki ne dopuščajo, da bi 12 tovarišev prišlo iz neutemeljenih razlogov ob skromni zaslužek.

Te dni je ravnateljstvo CRDA sporočilo tovarniškim odborom, da namerava odpustiti 339 delavcev, ki so dosegli starostno dobo za upokojitev. Vest je ogorčila vse delavce, ki se zavedajo, da bi se s temi odpusti še poslabšalo splošno stanje.

Vpis v slovensko šolo

(Nadaljevanje s 1. strani)

stoja in razvoja slovenske šole za Slovence cone A eno najvažnejših je jasno, da morajo stati komunisti na čelu te borbe slovenskega ljudstva.

Šola je pravica vsakega naroda in posameznika. Zato je vsakomur dano na izvoljo, v kakšno šolo vpiše svojega otroka. Vsak pritisk v tem pogledu je zgrešen in ponavadi doseže nasprotni učinek. Pač pa je jasno, da sme in celo mora vsak pošten demokrat opozoriti starše na vse, kar bi moglo škoditi njihovemu otroku ali pa tudi skupnosti.

In prav ti skupni interesi bi morali biti vsem demokratičnim Slovencem še prav posebno pred očmi. Če nočemo, da nas tuji okupator ne spremeni v brezoblično maso kozmopolitov brez narodne zavesti, brez slehernega ideala za bodočnost našega naroda in vsega tržaškega ljudstva, če nočemo da nam ne izruje iz srca naših lepih tradicij, če nočemo postati slepo orodje njegovih zločinskih nakan proti človeštvu, potem je naša dolžnost, da visoko dvignemo zastavo narodne zavesti in odločno stopimo v borbo za pravice našega naroda.

Prvi korak k dosegi naše popolne narodne enakopravnosti, ki nam jo jamči mirovna pogodba, pa je, da držimo vsaj pravice, ki smo si jih priborili. Med te spada kot ena najvažnejših pravica do šole v materinskem jeziku. Zato držimo to pravico in vpišimo svoje otroke v slovensko šolo!

bis.

ČESTITKE — Danes stopita v zakonski stan tov. Jožica Milič iz Saleža in tov. Emil Milič iz Malega Repna. Ob tej priliki jima čestita sekcija KP v Zgoniku ter želi mnogo let srečnega in vedrega življenja.

V ZADEVI TEBALDIJA SE VU IZMIKA

Zločinec mora biti predan sodnim oblastem

V zadevi vojnega zločinca Tebaldija, ki se nemoteno sprehaja po Trstu, dočim se vrši v Bologni proti njemu proces, sta Zveza partizanov STO in Združenje bivših političnih preganjancev predložili VU protestno resolucijo ter vprašali obenem za razgovor.

VU je te dni odgovorila in sicer dokaj nejasno. V odgovoru pravi namreč, da «ne more začeti diskusije o zadevi Tebaldi, ker je v teku proces, marveč da se to vrši edino le potom normalih sodnijskih stikov». Ni dvoma, da je odgovor odraz običajne in še predobro znane angleške diplomacije. Toda partizanov, vdov in sirot, kakor tudi javnega mnenja taki odgovori ne morejo zadovoljiti. Bivši republikinski kvestor Tebaldi je zagrešil v Italijanski republiki v letih vojne veliko število najhujših zločinov, ki gredo od umorov domoljubov, partizanov, ovaduštva židovskih družin, ropanja njihove imovine pa do izročanja talcev nacistom.

Razlogov za njegovo izročitev italijanskemu sodišču je torej več kot dovolj. V našem mestu ni prostora za take izmečke človeške družbe. Zaradi tega smatramo, da je dolžnost VU, da tega vojnega zločinca preda kamor spada, ker pošteni Tržačani nočejo, da bi postalo njihovo mesto gnezdo zločincev in morilcev, kot je Tebaldi.

Istočasno se čudimo, oz. se ne čudimo titovskemu grobnemu molku o vsej tej zadevi. Hlapec se noče zameriti gospodarju.

Klečeplazci

Na openskem tramvaju se dogajajo v zadnjem času reči, s katerimi je treba seznaniti vso javnost, ki naj ve, na kakšen podel način skušajo nekateri elementi zatreti našo slovensko govorico.

Potniki, ki se vozijo z openskim tramvajem, so namreč opazili, da se sprevodniki pri svojem službenem poslu obračajo vedno bolj poredkoma do slovenskih potnikov v materinem jeziku, čeprav so eni kot drugi Slovenci. Zvedeli smo, da je to posledica šovinističnega pritiska, pred katerim je na žalost klonilo precej sprevodnikov. Le redki so še, ki upajo s slovensko besedo na dan. Toda ta izrazito fašistična akcija je dosegla svoj vrhunec, ko so bili tudi preostali narodno zavednejši uslužbenci posvarjeni, naj v službi ne govorijo slovensko.

Važno je pri tem pripomniti da so jih posvarili elementi, ki imajo pri tem podjetju odgovorna mesta in kateri so po rodu Slovenci. Ti izdajalci lastnega naroda, ki pljuvajo na svoj materini jezik in klečeplazijo pred italijanskim šovinizmom, bi hoteli uvesti stare fašistične raznarodovalne metode. Toda zločinski poskus se jim ne bo posrečil, ker slovenski potniki in zavedni meščenci ne bodo nikdar dopustili uresničitve njihovih janičarskih spletk proti našemu jeziku in narodu.

Prispevki za naš tisk

Skedenj 38.946, Tovarna strojev Sv. Andreja (1. polog) 10 tisoč, celični komite iste tovarne 3.000, Skoljet 10.613, Colombin 450, Ivančič 450, sekcija Curiel 20.385, od teh je nabral tov. Colombo 7.100, cel. Misogoj pa 9.450, Greta (1. polog) 5.500, ACEGAT: 1. polog cel. Bellini 4.000, ul. Genova 3.500, Barkovlje (1. polog) 6 tisoč.

Iz Milj: celica Depangher 1.200, cel. Buttoraz 5.590, cel. P. Zaccaria 340, cel. iz Premenzana 725, sekcija Sv. Barbara 955, sekcija Campore 11.005, mladi komunisti iz Milj 11.650, cel. Sv. Roka 4.820, cel. ladjedelnice Felszegy 1.300, celica občinskih uslužbencev 3.205, cel. v Griži 2.050; skupno so Milje poslale 42.840 lir; cel. slikarjev in zidarjev ladjedelnice Sv. Marka 10.000, celica Visintini (sekc. Curiel) 11.681.

Marini 100, Laita 100, Benko 100, Marzi 100, Pola 100, Tomažič 500, Gandusio 100, Marchesini 200, Godina 150, Trampuš 300, Monti 500, Tamburlini 100, Sestan 250, Fassin 200.

Vpisovanje in popravni izpiti na osnovnih šolah cone A STO se bodo vršili od 16. do 30. septembra t. l. za vse razrede osnovne šole in sicer v kraju dotične šole. Pri vpisovanju v prvi razred izročijo starši učitelju naslednje listine: a) rojstni list, b) potrdilo o cepljenju proti kozam, ki ga izda Zdravstveni urad občine. Otroci so šoloobvezni od dopolnjenega 6 leta starosti do 14 leta.

Dne 1. oktobra t. l. bo svečana otvoritev šolskega leta s sv. mašo in dne 2. oktobra redni pouk. Vsa potrebna pojasnila dobijo starši na oglasni deski na šoli ali pri ravnatelju dotičnega okrožja.

ŠOLSKO NADZORNIŠTVO

2. OKTOBRA začne pouk na osnovnih šolah

VPISOVANJA IN IZPITI

Ravnateljstvo strokovnega industrijskega tečaja v Dolini javlja, da se prične v tajništvu šole, dnevno od 9. do 12. ure, vpisovanje učencev za vse razrede.

Vpisovanje bo trajalo od 1. do 25. septembra.

Učenci, ki se prvič vpišejo v I. razred morajo predložiti naslednje dokumente: krstni list, potrdilo za precepljenje, potrdilo o zdravih očeh, spričevalo dovršenega V. razreda osnovne šole.

* * *

Ravnateljstvo Državne nižje trgovske strokovne šole v Trstu sporoča, da se vpisovanja za šolsko leto 1953-54 pričnejo **1. septembra in trajajo do 25. septembra 1953.**

Popravni izpiti so začeli 7. **septembra** po razporedu, ki je objavljen na oglasni deski šole.

Prošnje za vpis sprejema tajništvo zavoda vsak dan od 10. do 12. ure.

* * *

Ravnateljstvo Državne slovenske višje realne gimnazije v Trstu sporoča:

1. Na Državni slovenski višji realni gimnaziji v Trstu, ki ima poleg razredov z realnim učnim načrtom tudi popolne razrede s klasičnim učnim načrtom, se vrši vpisovanje za šolsko leto 1953-54 vsak dan od 10. do 12. ure v tajništvu zavoda ulici Lazzaretto Vecchio štev. 9, II. nadstropje.

3. Začetek pismenih zrelostnih izpitov bo v ponedeljek 21. septembra 1953 ob 8 uri 30 minut.

Vsa nadaljnja navodila in pojasnila daje tajništvo vsak dan od 10. do 12. ure.

* * *

Na trgovski akademiji traja vpisovanje od 1. do 25. septembra vsak delavnik od 10. do 12. ure popravni izpiti so začeli 7. septembra, usposobljenostni pa 21. septembra. Podrobnosti na oglasni deski v ul. Lazzaretto Vecchio 9, III.

* * *

Ravnateljstvo Slovenskega kmetijsko-strokovnega tečaja na Plavjah obvešča starše in dijake, da je vpisovanje v I. ter II. razred od 1. do 25. septembra.

* * *

PREDNOSTNE LESTVICE ZA MESTA NA SLOV. ŠOLAH

Višja šolska uprava v Trstu sporoča, da bodo v dnevih od 3. do 12. sept. 1953 vključno, od 10. do 13. ure, na Slovenski nižji srednji šoli v Trstu, ulica della Scuola Nuova št. 14. II, objavljene dokončne prednostne lestvice prosilcev za poverjena in nadomestna mesta na slovenskih srednjih šolah za šolsko leto 1953-1954.

LJUDSKA PROSVETA

Praznik tiska v Ricmanjih

V znamenju praznika tiska, v propagiranju dobrega čtiva, dobre knjige in našega naprednega časopisja, bo jutri v nedeljo 13. t. m. popoldne v Ricmanjih na društvenem dvorišču kulturna prireditev s koncertom domače godbe, pod vodstvom dirigenta Zuljana, z nastopom domačega pevskega zbora pod vodstvom pevovodje Mirota in z gostovanjem zbora Lonjer-Katinara, ki ga vodi Cok ml. Ob tej priliki bo razvitje ricmanjske sekcijske zastave KP STO. Govorom in kulturnemu sporedu bo sledil zanimiv vesel spored, ki bo zabaval mlajše in starejše ter bo preskrbljeno tudi za lahkonoge plesalke in plesalce.

V Podlonjerju

Opozarjamo na kulturno in zabavno prireditev v znamenju praznika tiska v Podlonjerju, ki ga priredi svetoivanska sekcija KP STO jutri v nedeljo 13. t. m. na dvorišču Prosvetnega doma v Podlonjerju. Na sporedu bodo poleg govorov in kulturnega sporeda tudi razne šaljive in športne točke, ki bodo razveseljevale navzoče. Seveda ne bo manjkal tudi ples.

V Skednju

Prav tako bo jutri v nedeljo 13. t. m. tudi v Skednju na športnem igrišču lepa kulturna in zabavna prireditev, ki jo organizira sekcija KP STO Skedenj. Po govorih in kulturnem sporedu bo ples do polnoči.

V Sv. Križu

Na prostoru, kjer se gradi v Križu nov Ljudski dom, bo jutri v nedeljo 13. t. m. z začetkom ob 15. uri lepa kulturna prireditev z govori, nastopi domačega pevskega zbora in godbe, ki jo priredi kriška sekcija KP STO. Ne bo manjkalo še drugih zabavnih točk ter bo preskrbljeno z ribami in izborno pijačo. Po veselem sporedu bo ples do polnoči.

Na Opčinah

Opozarjamo že danes na veliko kulturno in zabavno prireditev, združeno s praznikom tiska drugo nedeljo 20. t. m. kjer bodo sodelovali godba Rinaldi, kriški pevski zbor in drugi ter bo sledil ples. Natančnejši spored objavimo prihodnjič.

Fučikov «Izpod vešal» v Podlonjerju

Drugo soboto 19. t. m. ob 20. uri bo v Prosvetnem domu v Podlonjerju Ljudski oder uprizoril Fučikovo dramo v petih dejanjih s prologom in epilogom «Izpod vešal». Ljudski oder uprizarja to igro obenem tudi v počastitev 10-letnice smrti velikega češkega patriota, borca za svobodo in pisatelja Fučika, ki je padel 8. septembra 1943. leta kot žrtev nacifašističnega rablja. Fučik je napisal to delo, polno pesniške lepote, v ječi, medtem ko je bil od nacistov že obsojen na smrt.

TEDENSKE NOVICE

V tovarni Modiano je nastal spor zaradi načina izplačevanja mezd. V četrtek je bila proglašena enourna stavka; pričakuje se sestanek sindikalnih predstavnikov z ravnateljstvom na Uradu za delo.

*** V gradbeni stroki se vršijo pogajanja za dodatni sporazum k novi delovni pogodbi.

*** Vodstvo Tržaške konopljarne je sklenilo, da zniža delovni urnik. Namesto dosedanjih 42 ur tedensko so že ta teden nekateri oddelki začeli delati 24 ur, ostali pa 30 ur tedensko; samo en oddelek dela še vedno kot prej. Pravijo, da je temu vzrok pomanjkanje naročil.

*** V sredo je stavkalo vse upravno in sanitetno osebje Bolniške blagajne in so bile zato vse ambulante zaprte. Stavko so proglasili zaradi tega, ker centralni organi ustanove nočejo pristati na zahtevo nameščencev za izplačilo posebne doklade.

* * *

V četrtek se je 5-letni Carlo Beato stanujoč v ul. Pietà 35 brezskrbno igral na terasi petega nadstropja hiše, kjer stanuje, ko se je naenkrat pod njegovimi nogami razbilo stekleno okence in fantič je padel v globino ter obležal v prvem nadstropju. Na veliko začudenje zdravnikov in veselje staršev so pa v bolnici, kamor so ga nemudoma odpeljali ugotovili, da ni dobil nobene resnejše notranje poškodbe, tako da bo največ v 20 dneh doma.

*** 30-letni Gino Cappellari iz ul. San Vito 1 je v četrtek izkoristil trenutek, ko je bil sam v kuhinji neke prijateljske družine, da si je vzel življenje. Našli so ga s plinsko cevjo v ustih mrtvega. Vzroki njegovega samomora niso znani.

*** Mali Giovanni Napoletana, star komaj štiri leta, se je v ul. S. Michele iztrgal iz rok materi in hotel steči k dedu, ki ga je čakal na drugem pločniku. Toda istočasno je privozil avtomobil in podrl otroka. Na srečo je pa zadobil le lažje poškodbe in se je mogel, potem ko so mu v bolnici izprali rane, vrniti domov.

*** 52-letni miner Peter Casagrande stanujoč v Vicolo delle Rose, se je v soboto resno ponesrečil na delu na neki gradnji na Opčinah. Težki kavelj žerjava ga je namreč tako silno udaril po levi nogi, da mu jo je zlomil. Pridržali so ga na ortopedskem oddelku tržaške bolnice, kjer se bo zdravil 60 dni.

*** Ulica Flavia je stalno pozorišče težkih nesreč. Tudi v nedeljo zvečer je zahtevala svojo žrtev. 21-letni Virgilio Fontan... iz S.M.M.sp. 381, ki se je ... s svojo Vespo v smeri proti ... Soboti, je hotel preteči filo... št. 20, pa se je zaletel v ob... stno drevo in treščil na tla. V težkem stanju so ga prepeljali v bolnico, kjer je čez par ur izdihnil.

—*** Nagli sunek avtobusa št. ... je povzročil, da je 67-letni ... honemi Domenico Fragiacomo, ki se je na njem vozil, padel na tla in se resno potokel po levi ... kolku in kolenu. Sumijo, da ... poškodovane kosti. Zdraviti se bo moral verjetno 70 dni.

*** V torek so z rešilnim avtom pripeljali v bolnico 54-letnega ... sipa Cibica s Proseka 217, ki je pri razkladanju lesa na ... seški postaji padla na roko težka deska in mu verjetno poškodovala kosti desnega zapestja. Okreval bo najkasneje v 30 dneh.

*** Prometne nesreče so ... dan na dnevnem redu. 27-letni Liveno Crismani iz ul. Orlando se je vozil po omenjeni ulici s svojem motornem kolesu, ko mu je nasproti prišla Vespa, ob katero je z vso silo udaril z ... Zdraviti se bo moral 30 dni, ker ima verjetno zlomljen gleženj desne noge.

*** Finančni agenti so prejšnji mesec zalotili na cesti avstrijskega državljana Kurta Klaritscha, ko je skušal prodati 20.900 ... silnih kamenčkov. V torek se je moral zagovarjati na izrednem sodišču zaradi tihotapstva. ... je Klaritsch izjavil, da je ... dajal kamenčke v dobri veri, ... vedoč, da mora plačati carino, ... ga sodniki obsodili na plačilo ... be v znesku 64.000 lir pogojno.

* * *

V žaveljskem pristanišču ... v sredo položili temeljni kamen za gradnjo tovarne cevi, last ... družbe «Aurora». Tovarna bo ... čela delovati v decembru in ... zaposlila približno 60 delavcev, ... vajencev in uradnikov.

*** V soboto so v ladjedelnici Sv. Justa splovili motorno ... «Fredianna», ki je last družbe ... Pratisanda. Ladja je dolga 72 m, široka 11 m, visoka do prve ... mosta 5,70 in ima 1.800 bt. ... strskih ton. Vozila bo na progi med Trstom, Benetkami, Grčijo in Turčijo.

* * *

V dneh od 3. do 9. t. m. se je v tržaški občini rodilo 48 ... in 1 mrtev otrok, umrlo je ... oseb, porok pa je bilo 44.

Za teden dni

Sobota, 12. Guido
Nedelja, 13. - Virgil
Ponedeljek, 14. Notburga
Torek, 15 - Marija sedem žal...
Sreda, 16. - Ljudmila (prvi krajec)
Četrtek, 17. - Hildegarda
Petek, 18. - Tomaž

ZGODOVINSKI DNEVI:
14. 9. 1944 so zasedle enote Rdeče armade varšavsko predmestje Prago.
15. 9. 1947 je bila ratificirana mirovna pogodba z Italijo. ... tem dnem se je ustanovilo Svobodno tržaško ozemlje.

RADIO ODDAJE

TRST II.

SOBOTA: 13. Šramel kvintet ... pevski duet - 19. Pogovor z ž... - 22.26 Baletna glasba - 22.45 P... za konec tedna.

NEDELJA: 8.45 Kmetijska oddaja - 11.30 Oddaja za najmlajše - 12.15 Od melodije do melodije - 13. Glasba po željah - 17. Koncert moškega zbora iz Doline - 19. Iz filmskega sveta - 20. Koncert mezzosopranistke S... Draksler - 21.30 Mozart: FIGAROVA SVATBA, 1. in 2. dej.

PONEDELJEK: 12.15 Lahke melodije igra Franco Russo - 19. ... mica pripoveduje - 21. Knjižnost in umetnost - 21.30 Mozart: FIGAROVA SVATBA, 3. in 4. d...

TOREK: 13. Glasba po željah - 18.15 Koncert sopranistke Ers... Downing - 19. Tehnika in gospodarstvo - 20.45 Slovenske pesmi - 21. Radijski oder - Jerome: F... NY, TETE, STRICI, itd., vesela igra v 4. dej.

SREDA: 19. Zdravniški vedež - 20. Slovenski motivi - 22. Čajkovski: 4. simfonija v izvedbi orkestra Slovenske filharmonije.

ČETRTEK: Pevski duet in harmonika - 19. Slovenščina za S... vence - 21. Dramatizirana po... - 22. Čajkovski: Simfonija Manfred.

PETEK: 13. Glasba po željah - 19. Kraji in ljudje - 20.30 Tržaški kulturni razgledi - 22. Iz angleških koncertnih dvoran - 2... Chopinovi scherzi.

Obvestilo za člane Delavskih zadrug

Člani Delavskih zadrug, ki niso še podpisali pristanka za povišanje članskega deleža od 100 na 500 lir, naj se takoj zglasijo v bližnji zadružni prodajalni in zahtevajo od poslovodje zadevni obrazec, ki ga je treba izpolniti.

Kdor ne bo izpolnil te formalnosti zgubi članske pravice in se ne bo mogel udeležiti volilnih skupščin. Rok za izpolnitev pristanka zapade na podlagi odloka predsednika sodišča nepreklicno 19. septembra 1953.

Ni potrebno, da se takoj plača razliko v znesku 400 lir. To vsoto se lahko odplača v obrokih ali pa v odrezki na nakupih.

Prispevek za „Delo"

Tovariš Matiček je daroval za tiskovni sklad «Dela» znesek 500 lir. Darovalcu iskrena hvala! Demokrati posnemajte!

Odgovorni urednik RUDOLF BLAŽIC (Blagi)
Založništvo «DELA»
Tiska tip. RIVA, Torrebianca
Dovoljenje AIS